030352

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

॥ग्रंथ॥ ६॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीवक्र
तुंडाय नमः ॥ अथ चतुर्थ कालं
सना ला: ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ श्री ॥

मु०अ०ग्रा०सं० २०२०८

ग्रहः ब्राह्मणं ॥ १ ॥

ॐ नमः श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥ प्राणो ह वाऽअस्यो
पांशुः । व्यानऽउपांशुसवनऽउदानऽएवांतर्यामः ॥ सो
॥ १ ॥ अथ यस्मादुपांशुर्नाम ॥ अंशुर्वै नाम ग्रहः
स प्रजापतिस्तस्यैष प्राणस्तद्यदस्यैष प्राणस्त ॥ रामः ॥ ॥ २ ॥
स्मादुपांशुर्नाम ॥ २ ॥ तं बहिष्पवित्राद्गृह्णाति ॥ प
रांचमेवास्मिन्नेतत्प्राणं दधाति सोऽस्यायं पुरा

ङ्व प्राणो निरर्द्दति तमंशुभिः पावयति पूतोऽस
दिति षड्भिः पावयति षड्वाऽऋतवऽऋतुभिरेवैन
मेतत्पावयति ॥ ३ ॥ तद्धैके । त्रिभिरंशुभिः पुनति सर्वे
सोमाः पवित्रपूताऽइत्यथ केनास्यांशुः पू
ता भवंतीति ॥ ४ ॥ तानुपनिवपति ॥ यत्ते सो
मादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय ॥२

शुमिमपा ६२

ग्रहः स्वाहेति तदस्य स्वाहाकारेणैवाऽवषट्कृतं भवति
ति सर्वं वा एष ग्रहः सर्वेषां हि सवनानां रूपं
॥२॥ ॥५॥ देवा ह वै यज्ञं तन्वाना असुररक्षसेभ्य आ
संगाद्बिभयांचक्रुस्ते होचुः सह स्थापयाम यज्ञं सोमः ॥२॥
यदि नो असुररक्षसान्यासज्येयुः सह स्थितं एव
नो यज्ञः स्यादिति ॥६॥ ते प्रातःसवनऽएव ॥ स

ं यज्ञं समस्थापयन्त तस्मिन्नेव ग्रहे वषट्कृते
प्रथमे स्तोत्रे सामतः प्रथमे शस्त्रेऽस्य तन्त्रेण स
ंस्थितेनैवात ऊर्ध्वं यज्ञेनाचरंस्तऽएषोऽप्येत
र्हि तथैव यज्ञः संतिष्ठतऽएतस्मिन्नेव ग्रहे व
षट्कृते प्रथमे स्तोत्रे सामतः प्रथमे शस्त्रे स
त्रस्तेन संस्थितेनैवातऽऊर्ध्वं यज्ञेन चरति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

अहः॥ ॥३॥

॥१॥ सवाऽस्य होतुर्वौनिषुणोति ॥ अष्टाक्षरा
वै गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवनमेवै
तेन क्रियते ॥ ता सग्रह्णाति ॥ वावस्युतमेपवस्व
ति प्राणो वै वावस्युतिः प्राणऽएवय ह स्तस्माद ॥राम
ह वावस्युतमेपवस्वेति हूल्होऽअहंस्यन्यां गन्त ॥३॥
स्त्रिप्रलऽइति सोमाहं स्वन्याहं त्येनं पावयति

तस्माद्धह हूल्होऽ ... मिति गन्स्त्रिप्रलऽइति प्रा
णो वै गन्स्त्रीपाणिन्याहं त्येनं पावयति ॥२॥ अथैकादशा
क्षुवोन्निषुणोति ॥ एकादशाक्षरा वै त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यं
दिनं सवनं माध्यंदिनमेवैतत्सवनेन क्रियते ॥ता॥ सग्र
ह्णाति ॥ देवो देवेभ्यः पवस्वेति देवो ह्येष देवेभ्यः प
वते येषां भागोसीति तेषां ह्येष भागः ॥४॥ अथ द्वा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

यह॥ दस्स नु चो निबुणोति॥ ह्यो॥ दश॥ द्वयावैज्ञगतीजागतंद्व
॥६॥ नीयमवनंचतायसवन मे वेतत्रियते॥ ॥ सुरद्गाति॥
नुघुमतीनं डुप स्य घीतिरस्य मे वास्मिन्नो तु दधाति
स्वदयत्येवेनमेधुतद्वे यस्तस्मादेघहतो नुवपत्॥ ॥७॥
प प्ज्ञ होति स ऽस्थां पपत्येवेनमेतत्॥ ॥४॥ अच्छाव
छोतुवा॥ ब्रलवर्क्षे सवनम स्यामि पुरुपान्दिन्याउ

छाद्य शुंगा ॥ जवा बृलगाय त्रा ब्रलवर्त्त सी है वन वान्ति॥
॥७॥ तत्रु तु द्विः शातं यु निबुतं वति॥ बृतु थिद्ंश
तिवैं संव संदस्माद्रे मासाः संवत्सर प्रजापतिः प्रजा
पतिर्य ज्ञः [illegible] नेव [illegible] वेत भेव तत्
[illegible] स्थापयति॥५॥ पंचपंच [illegible] पञ्चदाम स्यामि
पुरुपान्दित्याऊः [illegible] हेवा वरुं घे पंच

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रह ॥ वा ऽ सन्तवा ऽ सन्तवः संवत्सरस्य संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापति
॥५॥ र्यज्ञः स यावानेव यज्ञो यावत्यस्य मात्रा तावन्तमेवैतत्सं
स्थापयति सो ऽस्यैषा नीनाठः सैवेतरं वेवद्धियते ॥६॥ तं ग
हीत्वा परिमार्ष्टि ॥ नेद्धेवस्थ्यो तदिति तन्नसादयति प्राणो ॥ राम ॥
ह्यस्यैष तस्माद्यमुसंनः प्राणः संचरति यदी न्वभिव ॥५॥
रेद्यथेन हसादयेदमुष्य त्वा प्राणं हसादयामीति तथा ह

तस्मिन्न पुनरस्ति यन्नानुसृजति तेनो ऽ अध्वर्युस्य यज
नस्य ज्योग्जीवतः ॥७॥ अथो ऽ अप्येवैनं दध्यात् ॥ अमु
ष्य त्वा प्राणमपिदधामीति तथा ह तस्मिन्न पुनरस्ति य
न्न सादयति तेनो प्राणं न खोनयति ॥८॥ स वा ऽ अं
तरेव सन्त्स्वाहेति करोति ॥ देवा ह वै बिभयांचक्रुर्य
दिनः पुरैवास्य यज्ञस्य होमाद्रक्षांसि नाष्ट्राणीमं य

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्रह॥ ॥द्वि॥ हेन हन्युरिति तमेतद्रेवसंतः स्वाहाकारेणजुहुयात्
हुतमेवसंतमस्नावजुहुयुः स्वधोऽएवैनमेषऽएतदे
न रेवसंत्स्वाहाकारेणजुहोति तद्धुतमेनसंत
मग्नौजुहोति ॥१९॥ अथोपनिष्क्रामति ॥ ऊर्ध्वंत ॥ राम:॥ ॥द्वि॥
रिक्षमन्वीमीषंतरिक्षं वाऽअनु रक्षांसि चरंत्य न
मूलमुभयतः परिछिन्नं यथायं पुरुषोऽमूलमुभयतः

परिछिन्नोंतरिक्षमनुचरत्येतद्वै ब्रह्मऽवृचिन्नं रक्षोहा सऽए
तेन ब्रह्मणांतरिक्षमभयमनाष्ट्रं कुरुते ॥२०॥ अथ पुरे
वृणो बलवध्नदेवाऽएतस्य ग्रहस्य होमेपे
त्तितस्याऽएतद्ब्रह्म पर्व यैनिाद्वि पुनःऽसंगृह्णाति
वद्धिति तस्माद्धरेवणो ॥२१॥ स जुहोति ॥ स्वां
कृतोसीति प्राणोवाऽअस्यैष ग्रहः स स्वयमेव कृतः

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(७)

ग्र हा॥ स्वयं‍ल स्तस्मादाह स्वाहा तो सीति विश्वेभ्यऽ ऽ इये
॥७॥ भ्यो दिवेभ्यः पार्थिवेभ्यऽ इति सर्वाभ्यो ह्येष प्रजाभ्यः
स्वयंजातो मनस्वा। इति प्रजापतिर्वै मनः प्रजापति
ष्वा भूतामित्येवैतदाह स्वाहा वा सुनवस्वा इति ॥रा॥
तद्वरस्वाहाहाकारं करोति परो देवता॥२२॥ प्रमुष्मि ॥७॥
न्वाऽएतन्म होपीत॥ यन्ऽ षत्पति सर्वेवाऽ एतदे

न८ सर्वस्यैव पराह्यै करोत्यथ यद्दवरो देवतां ऊर्ध्वी
स्तुरह स्वाहाकारं स्यात् देवानु प्मादादित्यात्य रेतै
तस्माद्दवरः स्वाहा कुर्वेतीति परो देवता॥२३॥ अप
३ कार कृ वो ऽर्द्धय पुरुह्नाति परावमेवान्ने तस्मादा
दधात्यथो हा तेन पाणिना मध्यमे पारि धी वा गुप
नातिपरावसेवास्मि नेतस्मादुणाद्धाति देवेभ्य

Indira Gandhi National Centre for the Arts

॥ब्रह्म॥ ॥दी॥ स्त्वामरीविपेन्यः इति॥ ४॥ अमुष्मिन्वाःएतंमंडलेहो
षीत्॥ यः एवतपाति तस्यबेरश्मयस्तेदेवामरीविपा
स्तानेवैतत्प्रीणातितऽएनंदेवाः प्रीताः स्वर्गंलोकमभ
निवहंति॥ ५॥ तस्यवाऽएतस्यग्रहस्य॥ नानुवाक्या ॥राम॥ ॥दी॥
नयाज्यातेमंत्रएनु
स्ति
होत्येतेनोहास्येवोनुवाक्यवान्नवत्येतेनयाज्या

वानवरघ्नन्निवरेघोस्याः इष्टुराक्षिष्टः स्याद्
द्दोद्यौरासिताथ्रुःसारावोतेनु इदेवाऽशोयसैवे
ड्रेतत्सल्वुवरिश्लूना संगेनहृतोसौ इतिय
ाहवैहन्यमानानीमपथावेदेवमेपो
णानाऽस्वेदहितयाहतस्यनैवधनो
ारिशिष्यतेयस्माऽएवेवरोतिलुः सादकति

Indira Gandhi National Centre for the Arts

प्र० ॥८॥

प्राणा व्द्वैनि प्राणो ह्यस्यैव पतः॥ धाद सिंणाद्वै हैवे
सादयं तौ॥ एतान् ह्येव दिशमनु संचरती तितद
न्यानमनु यंऽनु न राहु एवैनं सादयेत्को ह्येनस्य
ज्ञा तु तेः ध्यावनपराम्ति सादयति प्राणाय ॥रा॰म॰॥ ॥२॥
त्वेति प्राणो ह्यस्यैव पतः॥२॥ अथो पाठ स्मु स व
नु मादत्ते॥ तन्न दश॥ त्रिर्नेपवित्रेणोपस्पृश

ति मूर्ध्नि [illegible] नामैवं तधाप [illegible] राशिरः
स्यात्पारे [illegible] वृक्षस्यो देवमुपनिषद [illegible] धा
नाय च्चैनिव्यानो ह्यस्य [illegible] प्राणो लता॥१॥ प्रा
णो ह्यव॥ अस्यो पाठ स्मु [illegible] पाठ स्मु सतन्न उदान
एवं तर्यामः॥१॥ अथ यस्मादन्तर्यामो नाम॥ वा वेप्रा
णः सउदानः सव्यानस्तमेवास्मिन्नेतत्परो वे प्रा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रह॥ णोदधाति यदु पाठः स्तुं गच्छति तमेवास्मिन्नेतत्प्र
॥१०॥ व मुदानंदधाति यदेतं वामं गच्छति सोस्या वृष्
दानों तरात्मन्यतस्तद्यदस्यैवोतरा [illegible] त्मन्या
तोय द्वैने नेमाः प्रजा एता स्तस्मा दंतर्वामो नाम॥ साम:॥ ॥१०॥
२॥ तमंतः पवित्राद्गच्छति॥ प्रत्यं वमेवास्मिन्न
तदुदानं दधाति सो स्या यमुदानोंतरात्मन्हित

ऽएतेनो हास्याप्य पाठः स्तु रंतः पवित्राद्गृहीतो भवति स
मानं ह्येतद्यदु पाठः स्तं यो मो [illegible] नो ह्येतेनोहै
वास्यैवापातरैषु यूहे ह्येवनाद्धिद्रवति॥३॥ अथ ये स्मा
नं पवित्रेण पावयंति॥ पत्रवै सामः स्वं पुरोहितं दृ
स्यतितिज्योतं स्मैपुनर्ईदेतेन स उः शशा मनुस्मि
न्पुनर्द्दुष्पासेवातिशिष्टमेनोपदीन्नूनं ब्रूल

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(३१)

यह ॥२२॥ ज्या नायाग्नि र्ध्यो॥४॥ ते देवाः पवित्रेणा पावयन्। समेध्यः पूतो देवानाꣳ हविरसव त्वथो ऽएवैनमेष ऽएतत्
त्यवित्रेण पावयति समेध्यः पूतो देवानाꣳ हविर्भव
५ ति॥५॥ तद्घद्रुपयामेन यहाग्र ह्येते॥ इयं वा ऽअदि ॥साम॥ ॥११॥
तिस्तास्या ऽअदः प्रायणीयꣳ हविरसावादित्यस्त
रु स्त द्वैत ल्पुरेव सुत्यायै साहे यं देवेषु सुत्याया

मपित्वमीषस्त्वेवमेपि प्रसुलेनागऽइति॥६॥ तेह
देवऽऊचुः॥ व्यादिष्टो यं देवताभ्यो यज्ञस्त्वुपैव यु
हाग्र ह्येता देवताभ्य इयं नोमिति तित द्येतिसोस्या
ऽएष प्रसुतेनागः॥७॥ तद्घद्रुपयामेन यहाग्र ह्येते॥ य
इयं वा ऽउपं बाम ऽइयं वा ऽइदमन्नाद्यमुपयच्छति
पशुभ्यो मनुष्येभ्यो वनस्पतिभ्य ऽइतो वा ऽऊर्ध्वं

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अहो ॥१३॥ देवादि विहिदेवाः ॥८॥ तद्यदुपयामेनयहाग्रहयंते
ऽपनयैवतद्धयंते यथघोनौसादयती यंवाऽअस्य
सर्वस्य योनिरस्यैवाऽइमाः प्रजाः प्रजाताः ॥९॥ तं
वाऽएतं रेतोभूतं सोममभिषुण्वन्ति यद्
ऽअयोनौ रेतःसिच्यते प्रवैतन्मीयते यथघोनौ
सादयत्याम्यामेवतत्सादयति ॥१०॥ प्राणोदा ॥राम:॥ ॥१२॥

नो हवाऽअस्यैतौ ग्रहौ ॥ तयोरुदितेन्यतरं जुहोत्यनुदिते
न्यतरं प्राणोदानयोर्व्याप्त्यै तौ प्राणोदानावेवैतद्व्याकरो
ति तस्मादेतौ समानावेव सन्तौ नानेवाचक्षते प्राणऽइ
तिचोदानऽइतिच ॥११॥ अहोरात्रे हवाऽअस्यैतौ ग्रहौ ॥
तयोरुदितेन्यतरं जुहोत्यनुदितेन्यतरमहोरात्रयो
र्व्याप्त्याऽअहोरात्रेऽएवैतद्व्याकरोति ॥१२॥ अहःस

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

तरः

यह॥ तमुपांशुः॥ तदंशौ जुहोत्यहरेवैतद्धाम्नो दधाति त
॥२३॥ स्मादपि सुमिश्वायामुपैव विंदत्याविख्यायते॥३॥ सावित्रं
संतमंतर्यामं॥ तमुदिते जुहोति रात्रिमेवैतदहर्दधाति
तितेनो हासावादित्योऽनुघ्नन्नेवेमाः प्रजान प्रदहति ॥ सप्तरः ॥२३॥
तेनेमाः प्रजास्त्राताः॥४॥ अथातो गृह्णात्येवं नु उपयाम
गृहीतोसीत्यन्नं उपयाम स्यावैसुरं त्वं छमघ

तोया

वन्याहिं सोमं मितीन्द्रो वै मघवानिंद्रो वज्रस्य नेता
तस्माद्दाहम घवन्निति पाहि सोमं मिति गोपाय स्मा
न मित्येवैतदाह रूप्परायऽएषो वज्रस्वेति परावो
वैरायो गोपाय परस्मान्नित्येवैतदाहेषो वज्रस्वेति
प्रजावाऽइषं स्ताऽएवैतच्चा बज्रं कः करोति ताऽ
इमाः प्रजा यजमानोऽभुर्भ्यः स्योम्यं त्यस्कुरंति॥१५॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

॥यह॥ ॥१७॥ ऽतस्ते द्यावापृथिवी दधामि॥ एतद्धि धामस्य वैत
रिक्षं॥ सजूर्देवैरिरवरैः परैश्चेति तद्देनेवैश्चदे
वैश्चरोतीति तद्देनेने माः प्रजाः प्राणत्यश्चोदनस्य
श्चोतुरिक्षमनुचरंति तेन हैश्चदेवीं तथामेम ॥१८॥
घवन्मादयस्वेतीडो वै मघवानि डोयज्ञ नेतात
स्मादाह मघवंनित्यथयदंतरं तरिग्र स्नात्येतस्मा
ति

मं दधस्त्वे वैतदाह॥१६॥ तं गृहीत्वा परिमार्ष्टि॥
नेघवश्चोनदितितन्न सादयत्यदानो ह्येष त
स्मादयमसन्नाऽद्रुदानः संचरति यदीवत्तिचरे
दुषैवैश्चान्नः सादयेदनुष्यं वा ह्यन्नः सादपामाति
७॥ सयघ्नपात्रः सुरः सादयेत्॥ अथैनत्रः सादये
घघ्नपात्रः सुन्नः सादयेत्तैनः सादयेघघ्नपा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रहा। ॥१५॥ स्रुमपिदध्याद्प्येनं दध्याद्घृ पाठः स्रुचापिद
ध्यान्नैनमपिदध्याद्यथो पाठ स्रोः वृमेतथैतस्य
समानं ष्ठ हेतम घकृ पाठः स्वंतर्पी मौ प्राणोदानौ
हि ॥१८॥ ताऽनुहवरकाः ॥ नानैवमंत्रान्यांजुहु ॥ राम: ॥
ति प्राणोदानौ वाऽअस्यैतौ नानावीर्यौ प्राणो ॥१५॥
दानौ जुमेऽइति द्वंदंतस्त्रुतथान्नर्षीन्मोह

यतिह्ते यजमानस्य प्राणोदानावपिह्याऽएनंतदृष्टौ
जुहुयात् ॥१९॥ स यद्वाऽनुपाठः स्रुमंत्रेण जुहोति ॥
तद्देवास्ये यो पि मंत्रेण जुहुतो भवति किमु तेह ष्टौं जु
हुयात्समानं ष्ठ होतघकृपाठः स्वंतर्पी मौ प्राणोदानौ
हि ॥२०॥ स यनैवो पाठः स्रुमंत्रेण जुहोति ॥ तेनैवै
तं मंत्रेण जुहोति स्वाँहृतोऽसि विश्वेभ्यऽइंद्रिये

Indira Gandhi National Centre for the Arts

यह॥ ये न्यो दिव्ये न्यः पार्थिवेभ्यो मन स्त्वाहुस्त्वा हा वास्तु
॥१६॥कु नवस्त्यो पेत्य नो यज्ञं चा वं धुः॥२१॥ अथ कु वावां
वे ग्रहमवमा हिं॥ इदं वा ऽ पाठः शुटं कुं वो र्धमु
न्यां धार्याव्रावां वमवमा हिं ब्रह्मवमे वास्मिन्ने ॥यह॥ ॥१६॥
तं कुदानं दधाति॥२२॥ अथ नीवापा णिना॥ मध्य
मे परिधौ प्रत्य गुप मी हीदं वा ऽ पाठः शुटं कुं वो

वत्॥ तस्मा घ घ प्पास नः ऽस्वमन्ये ना जिवातेपरी
या क्षौ वै सो मः पाप्माय म्नः सयथा श्रेयस्याय
ति पापीया श्रत्यवरो हे देवठः हास्मा द स्मौ प्रत्य
वरो हति॥२३॥ अथेतरं वा पूर्व्यवात्॥ तदस्तदय
नतो लमा कु त्याः आसा नं नत्वा य तस्मादेता
निना नादेवत्यानिसंति चाप व्यानी त्याव ह्नते

ग्रह॥ सोस्यैष प्रथमवषट्कारस्य सोमस्य राज्ञ एतान्यु
॥२१॥ ऽएनेनपात्राण्यावर्त्तते॥१०॥इंद्रो हवाऽईक्षांच
क्रे॥वायुर्वै नोस्य यज्ञस्य भूयिष्ठभागस्य प्र
थमवषट्कारस्य सोमस्य राज्ञऽएतान्युऽएनेन ॥रामः॥
पात्राण्यावर्त्तते॥हंतास्मिन्नपित्वमिच्छामहऽइति ॥२१॥
॥११॥सहोवाच॥ घयवामास्मिन्नु हे नजेतादृ

तनः स्यादिति निरुक्तमेव वाग्वदेदिति निरुक्तं वेहाव
दद्वाङ्नः मातिततएव तेऽवाय रीया हीनवाय
ह्या हैव ततः पुरा॥१२॥सऽइंद्रोब्रवीत्॥अर्द्धं मेस्य य
ज्ञस्येति तुरीयमेव तऽइति वायुरर्द्धमेव मऽइतींद्रस्तु
रीयमेव तऽइति वायुः॥१३॥ तौ प्रजापतिं प्रातिप्रश्नमे
यतुः॥सप्रजापतिर्ग्रहं द्वेधा चकार स होवाचेदंग

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रहा ॥२३॥ नु योरित्यथ पुनरर्द्धं द्वेधा वकार स होवावेदं वायोरि
तीदं तव वेतोऽह सुरीयमेव भाज यां वकार यद् तत्तुर्थं
तत्तुरीयं नतत ऽएष ऽऐंद्र तुरीयो ग्रहो भवत ॥१४॥ तस्य
वाऽएतस्य ग्रहस्य ॥ इंद्र पुरोरुचो बाम व्येव पूर्वैंऽद्रवाय ॥ रामः ॥ ॥२२॥
व्य त्ताराद्देऽ अनुवाक्यं वायव्येव पूर्वैंऽद्रवाय व्याप्त
रा द्वौ त्रै पो वायव्याऽएव पूर्वेंऽऐंद्रवाय व्यु तरो द्वे

याज्ये वायव्यावेव पूर्वैंऽद्रवाय व्युत्तरे वमेनं तुरीयं तुरीय
मेव भाज यो वकार ॥१५॥ स होवावा । तुरीयं तुरीयं वे
न्माभवा ततस्तुरीयमेवत । हिंवाङ्निरुक्तं वाच्दिष्यती
ति तद्देतत्तुरीयं वावो निरुक्तं यन्मनुष्या मवदंती स दे
मैतत्तुरीयं वावो निरुक्तं यत्पशवो वदंत्यथैतत्तु
रीयं वावो निरुक्तं यद् पाट्सिवदंत्यथैतत्तुरीय

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रहा ॥२३॥ वावो निरुक्तं यदिदं हन्दऽ सस पंव दंति॥ हि॥त
स्मादेतद्दक्षिणान्यनुक्त॥ व वाग्वाक्परिमिताप
द्दानिता निविदु श्री त्ल णायमनीषिणः॥ गुहा त्रीणि
निहिता नेंगयंति तुरीयं वा वो मनुष्या वदंतीति॥ ॥राम:॥
अ १७॥ अथातो ग्रहाणामेव॥ आवायो भूष शुचिपाऽ ॥२३॥
उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववारा॥ उपो तेऽअंधो

मद्यमयामि यस्य देवदधिषे पूर्वपेयं वायवेति॥ १८॥ अथा
प्रउगं ... ॥ इंद्रवायू इमे सुताऽउप प्रयोभिरागत
तं इंद्र वो वायुः शंतिहि॥ उप ना मग्र हीतो सि वायवऽइं
द्रवायुभ्यां त्वैष ते योनिः सजोषोभ्यां त्वेति सा द्युत्या
स यदाह सजोषोभ्यां त्वेति यौ वै वायुः स ऽइंद्रो य
ऽइंद्रः स वायुस्तस्मादाहैष ते योनिः सजोषोभ्यां

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रहः ॥२७॥ वेति॥१॥ ब्राह्मणं॥३॥ क्रतुदक्षौ हवा ऽअस्य मित्रावरु
णौ॥ एतन्वध्यात्मं स यदेव मनसा कामयत ऽइदं मे स्या
दिदं कुर्वीयेति स ऽएव क्रतुरथ यदस्मै तत्समृध्यते
स दक्षो मित्र ऽएव क्रतुर्वरुणो दक्षो ब्रह्मैव मित्रः क्ष ॥ग्रहः। ॥२८॥
त्रं वरुणोऽभिगन्तैव ब्रह्म कर्ता क्षत्रियः॥४॥ ते हैते ऽअ
ग्रे नानेवासतुः॥ ब्रह्म च क्षत्रं च ततः शशाकैव ब्रह्म

मित्र ऽऋते क्षत्राद्वरुणात्स्थातुं॥५॥ न क्षत्रं वरुणः॥ स
ते ब्रह्मणो मित्राद्यद्ध किं च वरुणः कर्म चक्रेऽप्रसूतं ब्र
ह्मणा मित्रेण न हैवास्मै तत्समानृधे॥६॥ स क्षत्रं
वरुणः॥ ब्रह्म मित्रमुपमन्त्रयांचक्र ऽउप मावर्तस्व
संसृजावहै पुरस्त्वा करवै त्वत्प्रसूतः कर्म करवा
ऽइति तथेति तौ समसृजेतां तत ऽएष मैत्रावरुणो ग्र

Indira Gandhi National Centre for the Arts

यजुः ॥२५॥ हो नवत्॥४॥ सोऽएव पुरोधा॥ तस्माद्ब्राह्मणः सर्व
स्यैव क्षत्रियस्य पुरोधां कामयेत सर्वं ह्येतौ सृजेते सु
कृतं च दुष्कृतं च नोऽएव क्षत्रियः सर्वमिव ब्राह्मणं पु
रो दधीत सर्वं ह्येवैतौ सृजेते सुकृतं च दुष्कृतं च स ॥रामः॥ ॥२६॥
यत्तैको वरुणः कृष्णे व जैपस्तं ब्रह्मणा मित्रेण
सह हैवास्मैतत्कल्पते॥५॥ तत्तदेतत्तत्त्वमेवाय

काण्ड ४ —

हिरण्यकशिपुनां ब्राह्मणेभ्यः स्वयं ददात्यथ ह
रः श्रुतिर्द्वयं कल्पस्य देवयजनं बहिष्पवमानम्
तस्मात्तद्धि बहिष्पवमानं भाग धनापि पात्रोस्य यजुर्
कौ
कोशं प्रणवं स्वस्ति पावमानं इदं नाविमन्त्रः स
ऋक्पदं हरन्तां न हि देवत्वानि तिस्रो मन्त्रः
दपथ ऽद्धराणि दिवत्वा स्यास देवपदम्
हुतं नीयमानं प्रदिपत्पञ्चदिक्षिणा वितीर्णदाव
ऽतिवीदप्रदनयं नाविकृती सर्वमाभ्वैता पुरः

लजाविधुयगिरिवासैपुष्पारमादित्योनुष्यै।।२६।। अथ
तागरप्रातिता भुवांकुशा मुद्गुमत्यक्षि नासून्दु तावत।।
तुया छुरुक्ति निहृतः उदयाग्र्दै तो छिवन्याविष
।।२८ तघ्या निर्मर्गु घ्ली न्यांकेति साद यतितविमुद्गुमत्यक्षी गल्ल
ति मा घ्री न्यां केति साद यतितघनुधुमत्यक्षोगल्ली ति मा ।।२७
घो न्यं केतिमोदयति।१।। दघ्यार्कु के अ न्यांमा केवठः।
मधुन मक्षीसलमुनावबदे घे। वि पंधा मत वेनाय।
रता नापर्कगा ति रुमानु धु मत घ्रीगल्लो ति माघ्री न्याचेरि

गाहकोड

समभकोण्डु २०८१ ८

दितिषड्भिः पावयति षड्भ्यः सत वः सतु भिरे वेन मेत त्याव
यति ॥३॥ तद्दाकुः यद ० अमुनि रू पा ० अपुनातिस वं सा
मां वंदत्वि न्नहूताः अथ केना स्या ० श वः हूताः न वर्ती लि ॥
तानुवनि वपति पृन सोमाद्वा न्वं गुनं जा ग्र ति त स्मात्ता
न. सा ना दस्वा हे ति तद न्यं स्वा हा कारे स्वे ना ० राव: हूता
भवंति सर्वं वा एष ग्र हः सर्वं आ ० हि स्व ना ना ० रूपा

ग्र.५
२

।।५।। देवा ह वा ऐक्षन्त तन्वानाः ।।। नेत्सुरा रक्षांस्य आसंगा
द्धि नर्पां चक्रुस्ते होचुः स ऽ स्था ए याम यज्ञं य दिनो स्तुरर
क्षांस्या सृजेयुः सु ऽ स्थि ता एव नो यज्ञः स्यादिति ।। ६ ।।
तिं प्रातः सवनं । एवं सर्वं यज्ञं समस्थापयन्त तस्मिन्ने
व ग्रहे यजुष्टः प्रथमस्तोत्रे साम तः प्रथमे शस्त्र ऽ ऋक्स्ते
न सं ऽ स्थितानैवात ऊर्ध्वं यज्ञेनाचरन्न्या राषाप्येत हित २

ष्वेव यज्ञः संतिष्ठत ऽ एतस्मिन्नेव ग्रहे यजुष्टः प्रथमे स्तोत्रे
साम तः प्रथमे शस्त्रे ऽ ऋक्स्तेन सं ऽ स्थितेनैवात ऽ ऊर्ध्वं
यज्ञेन चरति ।। ७ ।। स वा ऽ अष्टौ ह त्वो निष्णाभि[illegible]
ष्टाक्षरा वै गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः सवनमेवै
तेनं ऽ क्रियते ।। ८ ।। स गृह्णाति वाचस्पतये पवस्व ते
प्राणो वै वाचस्पतिः प्राण ऽ एष ग्रहस्तस्मादाह वाचस

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र०४

३

नयेपवास्वतिह्मोऽ ऋ८ ऋभ्यां मिगमस्तिसुतऽइति।
मा८ ऋभ्या८ हैनं पावयति तस्मादावृह्मोऽ ऋ८ ऋभ्या मि
तिगमस्तिसुतऽइति पाणीविगनास्तीपाणिभ्या८ हैनं पा
वयति॥७॥ अथैकादशकृत्वोभिषुणाति॥ एकादशाक्ष
रा वै त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यंदिन८ सवनं माध्यंदिनमेवैत
त्सवनं क्रियते॥ सुगव्हाति॥ दशकृत्वो दशभ्यः पवस्वे

नाम ३॥

तिदशाह्येषादेवेभ्यः पवते येषामागोसीति तेषामुह्येष
भागः॥ ११॥ अथ द्वादशकृत्वोभिषुणाति॥ द्वादशाक्षरा
वै जगती जागतं तृतीयसवनं तृतीयसवनमेवैत
त्क्रियते॥१२॥ सुगव्हाति मधुमतीन्नऽइषस्कृधीति रस
मेवास्मिन्नेतद्दधाति स्वदयत्येवैनमेतद्देवे
भ्यस्तस्मादेष हातांपूयत्यथ यज्जुहोति स८ स्थापयत्येव

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र.५.
४

(२)

त्विनमेतत॥१३॥अष्टावाष्टौ कृत्वः॥ब्रह्मवर्चसकामस्या
भिष्टुणुयादित्याहुरष्टाक्षरा वै गायत्री ब्रह्म गायत्री ब्र
ह्मवर्चसी हैव भवति॥१४॥तच्चतुर्विंशतिं कृत्वाभिष्टु
तं भवति॥चतुर्विंशतिर्वै संवत्सरस्यार्द्धमासाः संवत्स राम
रः प्रजापतिः प्रजापतिर्यज्ञः स यावानेव यज्ञो यावत्यस्य ४
मात्रा तावंतमेवैतं स्थापयति॥१५॥पंचपंच कृत्वः

पशुकामस्याभिष्टुणुयादित्याहुः पांक्ताः पशवः पशू हैवाव
रुन्धे पंच वा ऋतवः संवत्सरस्य संवत्सरः प्रजापतिः प्रजा
पतिर्यज्ञः स यावानेव यज्ञो यावत्यस्य मात्रा तावंतमेवैतं वं र
स्थापयति सोऽएषाग्निमां सोवतरंत्वेव क्रियते॥१६॥तं
मुष्टिना गृहीत्वा परिमार्ष्टि॥नेदवश्लिष्यातदिति तं तु सादय
ति प्राणो ह्येष तस्माद्दयमसन्नः प्राणः संचरति य

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र·४

५

दित्वभिचरेदथैनं सादयेदमुष्य त्वा प्राणे सादयामीति तथाह तस्मि
न्न पुनरस्ति यान्नानुसृजति तेनो ऽअघायुश्च यजमानश्च ज्योग्जीवतः ॥३१॥
अथो ऽअप्येनं दध्यात् ॥ अमुष्य त्वा प्राणमपिदधामीति तथाह तस्मिन्न पु
नरस्ति यन्न सादयति तेनो प्राणान्नुलोनयति ॥३२॥ स वा ऽअन्तरेव सं
स्वाहेति करोति ॥ देवाह वि बिभयाञ्चक्रुर्यद्वै नः पुरेवास्यग्र
ह स्वाहा मासुररक्षांसि नीमं ग्रहं न हन्युरिति तमन्तरेव सं ५

ष्टि ति प्रजापतिर्वै मनः प्रजापतिष्ट्वा स्कृतमित्यावेतदाह स्वाहा
त्वा सुभवस्सूर्यायेति तद्वर स्वाहाकारं करोति परादेवता
॥२२॥ अमुष्मिन्वा ऽएतमाहोषीत्यु ऽएष तपति सर्वं वा ऽएषतु
देन सर्वस्यैव पराद्धं करोत्यथ यदवरां देवतां ऽयोदुर
स्वाहाकारं स्यादु हैवामुष्मादादित्यात्परं तस्माददर स्वा
हाकारं करोति परां देवतां ॥२३॥ अथ कुवोर्द्धं ग्रहं गृह्णाति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र.४
ग्र०४
८
७

(५)

पराचमेवास्मिन्नेतत्प्राणं दधात्यथा तान्नपाणिर्नाम्यम
मेपरिषे प्राग्रपमाषि पराञ्चामुवास्मिन्नेतत्प्रा
धाति दावृम्य स्वामारीचिपुत्य ऽइति ॥२४॥ अमुष्मिन्नु
एतंमंडलिहौषीत् ॥ य ऽएष तपति तस्य ये रश्मयस्ते दवा ऽ
मरीचि पास्तान वितत्प्रीणाति न ऽएतं नां देवाः प्रीता
स्वर्गं लोकमका स्वर्गं लोकमभिवहन्ति ॥२५॥ तस्य

वा ऽ एतस्य ग्रहस्य ॥ नानुवाक्यास्ति न याज्या तं मं
त्रेणजुहोत्यात्तनो हास्यैषानुवाका वाव्रवत्येते
नयाज्यवान पयद्य निचार द्यास्या ऽ स्त्रराश्ि
ष्टः स्याद्ब्राह्मणो वीर्वं र सिवा वास सिवातं जुहुया
द्देवा ऽ शोयास्मत्वेडतस्सत्यमपरिप्लुता नेन

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(५)

ग्र॰४ नहुतोसोपह्निति यथा ह वै हन्यमानानामपघा
वेदव मुषाभिषूयमाणनाः स्कंदति तथाह तस्य
निवथ्य नापध्याव त रिशिष्यते यस्मा ऽएवं क
रोति तु सादयति प्राणाय त्वेति प्राणो ह्यस्यैषः
॥२॥ दक्षिणार्द्धे सादयति एत

शमनुसचरतीति तद्तथा न कुर्यादुत्तरार्द्धे
एवैनं सादयेन्नाह्येतस्मा ऽएवं आहुतः काचनपरा
स्ति तं सादयति प्राणाय त्वेति प्राणो ह्यस्यैषः ॥३॥
अथापां सवनमादत्ते तं न दशापवित्रे
णोपस्पृशति यथा ह्यद्भिः प्राणि क्रमे वै तद्यद्यं

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(१७)

ग्रं०४ श्रेष्ठः स्यात्प्राणानेव प्रध्वंस्यादं चमुपनिपाद्य यद्धा

१० नायत्वेति व्याना ह्यस्यैष ॥ साधु ॥ ब्राह्मणी ॥ १॥ शिव ?

प्राणं रुवा १ अस्यापा २ सु ॥ व्यानं ३ पा ४ सु स उवन १०

ऽउदा नऽ एवांतर्यामः ॥ १॥ अथ यदस्मादंतर्यामो

नाम ॥ यो वै प्राणः स ऽउदानः स व्यानस्तमेवा

स्मिन्नेतत्प्राणं च प्राणं दधाति यदुपा ५ शुं गृह्णाति त

मेवास्मिन्नेतत्प्रत्यंचमुदानं दधाति यदंतर्यामं गृ

ह्णाति सोऽस्यायमुदानोंऽतरात्मन्यतस्तद्यदस्य

षांतरात्मन्यतो यो ह्येनेनेमाः प्रजा यतास्तस्मा

दंतर्यामो नाम ॥ २॥ तमितः पवित्राद्गृह्णाति ॥ प्रत्यं

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र०क
११

चमेवास्मिन्नेतदुदानंदधातिसोस्यायमुदानोंत
रात्मन्हितऽएतेनोहास्याएुपाꣳशुरंतःपवित्रा
द्गृहीतोभवतिसमानꣳह्यतद्यदुपाꣳश्वंतर्यामौ
प्राणोदानौह्येतेनाह्येवास्यैषापीतरेषुग्रहे
ष्वनादिष्टोभवति॥३॥अथयस्मात्सोमंपवित्रेण

शि० ११

देतोसमानावेवसंतौनानेवाचक्षतेप्राणइतिचोदानइ
तिच॥११॥अहोरात्रेहवाऽअस्यैतौग्रहौतयोरुदित
न्यतरंजुहोत्यनुदितेन्यतरमहोरात्रयोर्व्यावृत्त्याऽअहो
रात्रेऽएवैतद्व्याकरोति॥१२॥सहैतमुपाꣳशुंतꣳरात्रौ
जुहोत्यहरेवैतद्भ्राजोदधातितस्मादपिसुतमिस्रायामु
पिवकिंचिद्व्यापते॥१३॥रात्रिꣳसंतमंतर्यामं॥तमुदितेजु

२

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र०४

१४ हा तिरात्रिमविनदहंदधातितानाहासावादित्यउ।
द्यन्नेविमाःप्रजानपुदहतितानिमाःप्रजास्वाता॥१४
अथोतोगहणात्येव॥उपयामगृहीतोसीत्यकत्तुऽउपयाम राम
मस्यबधुरंतुर्यकूमघवन्याहिसोममित्तीडाँयज्ञस्यने
तातस्मादाहमघवंन्नितिपाहिसोममितिगोपायसो १४
ममित्यो वैदाहारूष्यरायऽएषोयजस्वेतिपशवोवैरायो
तं१

गोपायपशूस्मानित्येवितदाह्येषोयजस्वेतिप्रजावाऽइष
स्ताऽएवितद्वायजूकाःकरोतिताऽइमाःप्रजायजमाना
ऽअर्चैत्यःस्वान्पांत्यस्वरंति॥१५॥अंतस्तेद्यावापृथिवीद
धामिति॥अंतर्दधाम्युर्वंतरिक्षं॥सजूर्देवेभिरवरैःप
रैश्चेतितद्देनीविश्वादेवंकरोतितद्यदेनेनेमाःप्रजाःप्राण
त्यश्चोदनत्यश्चांतरिक्षमनुचरंतितेनविश्वदेवोंत

Indira Gandhi National Centre for the Arts

श्रु.४ ॥२७॥ मुम वृवक्मा दयस्वेत्तीङोवैमवुवाविंज्ञायज्ञस्यनत्तातस्मा ॥
घवन्नित्यथयुद्त्तुरं तरितिग्रह्णान्यतुस्त्वात्मुदधऽइत्येवैतत्दाद
॥१६॥तंग्रह्णीत्वापरिमार्ष्टि॥नेद्वावक्षोत्तदितित्तन्नसादयत्पुदानो स्य
स्यैषत्तस्मादयमुसन्नऽउदान:संचरतियदात्त्वभिचुरेर्दधेन८ःसा रा.
दयेपुष्पत्त्वोदानु८सादयामीति॥१७॥सघृघ्ना पा८श्रु८सादयेन:
॥श्रुघेन८ःसादयेघ्नुपा७श्रुत्रसादयेन्नेन८ःसादयेघ्नुपा८ ॥१५॥

श्रुमपिदध्या ... षेनेदध्पाघ्नु पा८श्रुन्नापिदध्या
न्नेनम.पिदध्याघ्नधेःपा८शोःक्रमतथैतस्य समान
८स्येतघ्नु पा८श्वीतर्या।सो प्राणोदानोहि॥१८॥ता
उहचरका:॥नानिवमंत्राज्जुक तिप्राणोदानेवाऽस्य
सौतो नानावीर्यौप्राणोदानौक्रुर्म्मऽइतिवदतस्तु
तथानजुर्यान्माहयंतिहते यजमानस्यप्राणोदानौव

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र०४
१९

।पी वाऽएनं तूष्णीं जुहुयात् ॥१९॥ स यद्वाऽउपांशु मंत्रे
ण जुहोति ॥ तदेवास्यैवापि मंत्रेण हुतो भवति यि
मुत तूष्णीं जुहुयात्स सानु हैतद्वदुपांश्वंतर्यामौ
प्राणोदानौ हि ॥२०॥ स यन्नेवोपांशु मंत्रेण जुहो
ति ॥ तेनैवैतं मंत्रेण जुहोति स्वाहाकृतोऽसि विश्वेभ्य
ऽइंद्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा राम १९

त्वा सुभव सूर्याय इत्यक्तो यजुषैवैधः ॥२१॥ अथ कु
शावाचं ग्रहमवमार्ष्टि ॥ इदं वाऽउपांशुं हुत्वा
हुमुमार्ष्टि यथा त्वा वाचमवमार्ष्टि तद्वाचमेवास्मिन्नेतत्
उदानं दधाति ॥२२॥ अथ नीचा पाणिना ॥ मध्यमे प
रिध्यौ प्रत्यगुपमार्ष्टीदं वाऽउपांशुं हुत्वा त्वानेन ।
पाणिना मध्यमे परिध्यौ प्राञ्चुपमार्ष्टि यत्र नीचा

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्रा०४ पाणिनामध्यामपरिष्योपत्यगुपमाः ष्टिंप्रत्यंचमे
१७ वास्मिन्नेतदुदानोद्दधातिदेवेभ्यस्त्वामरीचि
पेभ्यऽइतिसोस्यावोवबध्व॥२३॥तेपत्याक्रस्य
सादयति॥उदानायत्वेत्युदानोह्यस्यैषः तानि रा
विसृष्टानिसादयतिप्राणोदानावेवैतत्स १७
स्पर्शयतिप्राणोदानौसंदधाति॥२४॥तानिवाऽ

अरिनिगृह्यमाणानिशेरे॥आतृतीयसवनात्तस्मा
दिमेमनुष्याःस्वपंतितानिपुनस्तृतीयसवनेप्र
सुज्यंतेतस्मादिमेमनुष्याःसुप्त्वाप्रबुध्यंतेतानि
शितास्त्रराचरायज्ञास्यैवैतद्विधामनुवयऽइमह
विर्यज्ञोविधीयतेतस्यापांशुश्चांतर्यामश्चवपक्षौवामो
पांशुःसवनः॥२५॥तानिवाऽअनिरुच्यमानानिशेरे॥

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र॰४ आत्व तीयस्सर्वना ताय तेयक्षए तिवितद्यत्ताय ते तस्मा
१८ दिंमा निह्वयाः सिविग्रहस्य परिक्षावनायुवानो निपतं
तितानिपुन स्त्र तायसने प्रयुज्यंतें स्मा दिमा निह्वया तु२
ः सिसमासपद्मा वायु वानो निपा। तंतिय ज्ञास्ये वित राम
द्धि चामन्तु ॥२६॥ ॥शत २३०० ॥ ॥इयः ह नाउपा १८
ःऋ॥ जाणोत्तुपाःऋ रिमाः ह्येव पाणंन्न नः। निपा

णित्यसावेवा तर्यामः उदानो ह्यंत र्यामा सुः ह्ये वन्नोक
मुदनंनन्मुद नित्यं तरिक्षमे वा पाःऋ सवनो व्यानोत्थु
पाःऋ सवनां तरिक्षः ह्येव व्यानेनानि व्यनिति ॥२७॥
॥ ॥ब्राह्मणं॥२॥रा॥ वाग्घवाऽआस्येद्ध नायवः॥
एतच्च ध्यात्ममिं। ज्ञात यन्न त्वाय वज्र प्रजहारासा वा।
लीयान्मन्य मानानास्त्र षीतीव बिभ्यंनिलयी चकेत

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र॰ १९

स्वापिदेवऽअपन्यलयंते॥१॥तहदेवाऽऊचुः॥नविहतं
वृत्रंविद्मन्यन्नजीवऽहंतनऽएकावितुपदिहतावा
वृत्राजीवतिवति॥२॥तेवायुमब्रुवन्॥अयंवैवायुर्यो
यंपवातवायावमिदंविद्धियदिहतावावृत्राजीवतिवा राम
त्वंविनऽआशिष्ठोसिसयदिजीविष्यतित्वमेवक्षिप्रंपुन १९
रागमिष्यसीति॥३॥सहोवाच॥किंमततःस्यादिति

नाऽएवनिष्ठीवत॥तस्माद्यद्यपासक्तऽइवमन्यताभाव
तंपर्यायाक्षीर्विसोमःपाप्मायक्ष्मःसपथाश्रेयस्यायतिगृ
वीयान्प्रत्यवरोहदेवऽहास्माद्यक्ष्मःप्रत्यवरोहति॥६॥
अथेतरंवयुर्व्यवात॥तदस्वदयत्ततोत्वमाकुत्याऽआसात्वंभ
क्षायतस्मादेतानिनानादेवत्यानिसंतिवायव्यानीत्या
चक्षतेसोऽस्यैषप्रथमवषट्कारश्चसोमस्यराज्ञऽएतान्यु

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र.४.

२१

[stamp]

ऽएनेनपात्रेणाचक्षत ॥१०॥ इन्द्रोहवाऽईक्षाचक्रे ॥ वायुर्वै
नोस्ययज्ञस्यभूयिष्ठभाग्यस्यप्रथमवषट्कारश्चसोमस्यरा
ज्ञऽएतान्न्वेनेनपात्रेणाचरतिहन्ततस्मिन्नपित्वमिच्छाऽइ
ति ॥११॥ साहोवाच ॥ वायवेमास्मिन्ग्रहेभाजयेतिकिंततःस्या राम
दितिनिरुक्तामेववाग्वदेदाब्भाजामीतिततऽएषऽऐन्द्रवायः २१
वोग्रहोभवद्वायव्योहैवततःपुरा ॥१२॥ सऽइन्द्रोब्रवीत् ।

अर्द्धमेस्यग्रहस्येतितुरीयमेवतऽइतिवायुरर्द्धमेवमऽइतीन्द्र
स्तुरीयमेवतऽइतिवायुः ॥१३॥ ॥ षष्ठप्रपाठकः ॥ कं ६ ॥ ॥
तौप्रजापतिंप्रतिप्रश्नमेयतुः ॥ सप्रजापतिर्ग्रहंद्वेधाचका
रसहोवाचेदंवायोरित्यथपुनरर्द्धंद्वेधाचकारसाहोवाचे
दंवायोरितीदंतावतीन्द्रंतुरीयमेवभाजयांचकारयद्वैचतु
र्थंतत्तुरीयंततऽएषऽऐन्द्रतुरीयोग्रहोभवति ॥१४॥ तस्यवाऽए

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र०४ तस्यग्रहस्य॥ द्वेपुरोरुचौ वायव्ये वषट् वैंद्रवायवमुत्तरादेऽनु

२२ वाक्ये वायव्यैवषट्वैंद्रवा■यवमुत्तरा द्वो प्रैषा वायव्यऽ एवपू य२

र्वःऐंद्रवायवऽउत्तराराद्वेयाज्ये वायव्येवषट्वैंद्रवायवमुत्त

रेवमेनत्तुरीयामेव नाजयांचकार॥१५॥ साह वाचा■ राम

तुरीयं तुरीयांच्चन्मामवीभजस्तुरीयमेवतर्हि वाङ्निरुक्ता २२

वदिष्यतीति तदेतत्तुरीयं वाचो निरुक्तं यन्मनुष्यावदंत्यथो

ती

१०। त्वराण्यावदंत्यथैतत्तुरीयंवाचानि

१७सि वदंत्यथैततुरीयं वाचो निरुक्तं यदिदं

पं वदति॥१६॥ तस्मादेतदृषिणाभ्यनूक्तं॥ चत्वा णा२

रि तापदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः॥ गु

हात्रीणि तानेंगयति तुरीयं वाचो मनुष्यवदंतीति॥

लात्येव॥ आवायाव्रुषा चिपाऽउपनःसहस्रं

Indira Gandhi National Centre for the Arts

श्ववार ॥ ७ ॥ पातेऽआंचामद्यमयामियसादेवद
वेत्वेति ॥ १८ ॥ अथापगृह्यपुनस्तरानयति ॥ इदं
ताऽउपप्रायामिराग तं ॥ इदावावामुशं तिहि ॥ उ
ता सि वायवऽइन्द्र वांयुभ्यांत्वेषतेयानिःस राम
वेति सादयति सयदाह सजोषाभ्यांत्वेतियो २३
दा सवायुस्तस्मादाहैषातेयोनिःस

जोषाभ्यांत्वेति ॥ १९ ॥ ॥ ब्राह्मणं ॥ ३ ॥ २ ॥ क्रतूदक्षौहवा अस्यमि
त्रावरुणौ ॥ एतन्न्वध्यात्मंऽसयदेवमनसाकामयतऽइदंमे
स्यादिदंकुर्वीयेतिसऽएवक्रतुरथयदास्मैतत्समृध्यतेस
दक्षो मित्रऽएवक्रतुर्वरुणोदक्षब्रह्मैव मित्रः क्षत्रंवरुणो
भिगंतैवब्रह्मकर्ताक्षत्रियः ॥ १ ॥ तेहैतेऽअग्रनानेवासतुः ॥
ब्रह्मचक्षत्रंचततःशशाकैवब्रह्ममित्रऽऋतेक्षत्राद्वरुणा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र·४
२४

स्थातुं॥२॥नक्षत्रंवरुणः॥ऋतेब्रह्मणोमित्राद्यद्धकिंचवरु
णःकर्मचक्रेप्रसूतंब्रह्मणामित्रेण नाहैवास्मैतत्समानृधे॥३॥
सक्षत्रंवरुणो॥ब्रह्ममित्रमुपमंत्रयांचक्रेऽउपमावर्तस्वसꣳ
सृजावहैपुरस्त्वाकरवैत्वत्प्रसूतःकर्मकरवाऽइतित
थेतितौसमसृजेतांततऽएषमैत्रावरुणोग्रहोऽभवत्॥४॥ राम २४
सोऽएवपुरोधातस्मान्नब्राह्मणःसर्वस्येवक्षत्रियस्यपु

रोधांकामयेतसꣳह्येतौसृजेतेसुकृतंचदुष्कृतंचनोऽएवक्षत्रि
यःसर्वमिवब्राह्मणंपुरोदधीतसꣳह्येवैतौसृजेतेसुकृतंचदु
ष्कृतंच~~नोऽएवक्षत्रियस्सर्व~~सयत्ततोवरुणःकर्मचक्रेप्रसूतं
ब्रह्मणामित्रेणसꣳहैवास्मैतदानृधे॥५॥तत्तदवक्लृ
प्तमेव॥यद्ब्राह्मणोराजन्यःस्याद्बहुराजानंलभेतसमर्द्धं
तदेतद्गत्वेवानवक्लृप्तंयत्क्षत्रियाब्राह्मणोभवतियद्धकिं

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र॰४ चकर्मक्रियते प्रसूतंब्रह्मणामित्रेणनहैवास्मैतत्समृध्यते
२५ तस्मादुक्षत्रियेणकर्मकरिष्यमाणेनोपसर्तव्यऽएवब्राह्म
णः सउहैवास्मैतद्ब्रह्मप्रसूतंकर्मर्ध्यते॥६॥अथातो
ग्रहस्यैव॥अयंवांमित्रावरुणासुतःसोमऽऋतावृ
धा॥ममेदिहश्रुतं॥उपयामगृहीतोसिमित्रावरुणाभ्यांत्वे राम
ति॥७॥तंपयसाश्रीणाति॥तद्यत्पयसाश्रीणातिवृत्रो॥वै २५

रुद्रेत्रेमेदेवायज्ञंतन्वतेतद्वायज्ञादंतर्यंतितेनासावीरस्था
स्तेनाऽन्नमद्धावितितौहततऽएवाश्विनौप्रेयतुस्तावाजग्मतु
र्देवान्यज्ञंतन्वानांस्तुतेबहिष्पवमाने॥१२॥तौहोचतुः॥उ
पनौह्वयध्वमितितेहदेवाऊचुर्नवामुपह्वयिष्यामहेबहुम
नुष्येषुसंसृष्टमचारिष्टंभिषज्यंताविति॥१४॥तौहोचतुः॥
विशीर्ष्णावैयज्ञेनयजध्वऽइतिकथंविशीर्ष्णेत्युपनुनौह्वय

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र॰४ धमथवो वक्षाव इति तथेति ताऽउपाद्रवंतता वैभ्यामेत
३० मास्विनं ग्रहमगृह्णंस्ता वध्वर्यू यज्ञस्याभवतां तावेत
द्यज्ञस्य शिरः प्रत्यधत्तां तदद स्तद्दिवाकीर्त्यानां ब्राह्मणे
व्याख्यायते यथा तद्यज्ञस्य शिरः प्रतिदधतुस्तस्मा
देषस्तु तेबहिष्पवमाने नैग्रहो गृह्यते स्तुते हि बहिष्प राम
वमानेऽश्वा गच्छतां ॥१५॥ ता हो चतुः ॥ मुरैव्या वाऽस्मो वां ३०

ावध्वर्यूऽइहनाविमुं पुरस्ताद्ग्रहं पर्याहर
ग्रानिति ताभ्यामेतं पुरस्ताद्ग्रहं पर्याज
योंस्तस्माद्देषदशमो ग्रहो गृह्यते त्वती
ातपयदश्विना विती मे ह विद्या वाप
ानाविमेद्वीद ७ सर्वमास्थुवाता पुष्कर
ऽऽ

Indira Gandhi National Centre for the Arts

(२१)

वास्यपुष्करमादित्यामुष्यै॥१६॥अथा
यावांकशामधुमत्यश्विनास्तूनताव
नमिक्षतं॥उपयामगृहीतास्यश्विभ्यांवै
वीभ्यांत्वेतिसादयतितंवैमधुमत्यश्वी
वीभ्यांत्वतिसादयतिनघन्मधुमत्यश्वी राम
धीभ्यांविविसादयति॥१७॥दध्यङ्वा१२१

णः॥
आभ्यामाथर्वणोमधुनामब्राह्मणमुवाचतदेनयोः
प्रियंधामतदेवैनयोरेताभ्यामुपगच्छतितस्मान्मधुधु
मत्यश्वीगृह्णातिमाध्वीभ्यांत्वेतिसादयति॥१८॥तानि
वा१एतानि॥स्त्रदशोनिपात्राणिभवंतिरास्नावामदेवा
यवापात्रं।तत्रस्यद्वितीयषट्कंरूपातननतद्वादेव
त्यमजकावामित्रावरुणपात्रंतत्रस्यद्वितीयषट्रूपं

प्र०४ तेनतद्विदेवत्यमोष्ठमाश्विनपात्रंतत्तस्यद्वितीयं
३२ रूपंतेनतद्विदेवत्यमथयदाश्विनावितिमुख्यौवा
ऽअश्विनाविष्ठमिववाऽइदंमुखंतस्मादोष्ठ
माश्विनपात्रंभवति॥१॥प्रथमं॥ध्यायः॥ब्राह्मणं॥५॥[illegible]॥स्त्र॥ साम
अ४ चक्षुषीहवाऽअस्यमित्रावरुणौ॥तद्वाऽएषऽएवमित्रो ३२
यऽएषतपतितद्वैदेवऽएतत्तपतितानिषमित्रऽ...थी॥१॥

तत्सक्तुभिःश्रीणाति॥तदेनंमंथंकरोतितेनोऽएषमंथ्योतो
हवाऽआसांप्रजानांचक्षुषीसयद्वैतौवीनोधियाऽतांन
हिवेहास्वाचनपाणीनिर्जानीयुः॥२॥तयोरन्नैवान्यत
रः॥आद्योन्यतरोनैवमित्रऽआद्योमंथी॥३॥तयोरन्नैवा
न्यतरमन्वा॥द्योन्यतरोमन्वात्तेवमित्रमन्वाद्योमंथीन
मन्वातोवाऽअन्यास्मिन्गृहेतोतऽअन्यास्मिन्गृहायातशंकुडा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र०४ मर्क्कौ वित्वसुररक्षसे ताभ्यां गृह्येते देवताभ्यो हूयेते न
३२ घृतथा ॥ ४ ॥ यत्र वै देवा ॥ असुररक्षसान्यपजघ्निरे त
देतावेव न शेकुरपहन्तुं यद्वस्मा देवाः किंच कर्म्म कु
र्वते तद्ध स्म मोहयित्वा क्षिप्रं एव पुनरपद्रवतः ॥ ५ ॥
ते ह देवा ऊचुः ॥ उप जानीत यथेमावपहनामहा इति राम
ते हा चुर्ग्रहावेवाभ्यां गृह्णाम ताव भ्याविष्यतस्तौ स्वीक ३२

त्यापहनिष्यामहा इति ताभ्यां ग्रहौ जगृहुस्तावभ्यवैतां तौ
स्वी... त्यापाघ्नत तस्माच्छुंडामर्काभ्यामिति गृह्येते देव
ताभ्यो हूयाते ॥ ६ ॥ अपि होवाच ॥ या ... वको नो स्वि
देवताभ्य एव गृह्णीयामा ३ विजितरूपमिव हीदमिमि
... तद्वै स तन्मीमांसामेव चक्रे नेत्तु चकार ॥ ७ ॥ इमा
मु है केश्रुक्र स्य पुरारुचं कु र्वंति ॥ अयं वेनश्चोदय

ग्र॰४ ३४

त्वष्ट्रिग गर्भा ज्योतिर्जरायूरजसो विमानऽइति तदेतस्य रू
पं कुम्भो यऽ एष तपातीति यदाह ज्योतिर्जरायुरिति ॥ ८ ॥ इ
मा त्वेव स्रुक्स्य पुरोरुम्बचंकुर्वीत ॥ तं प्र तथाह
र्वथा वि स्रुपेम धा ज्येष्ठता तिंबर्हिषदर्भस्व र्विदमित्यसा
हेर नन्व हि ज्येष्ठस्तस्मा दाह ज्येष्ठताति बर्हिषदर्भस्व
र्विदं ॥ प्रतीचीनं वजनं दोहस्ते धुनिमस्त्र जयंत मनुष्य

राम ३४

स्तुवर्द्धसे ॥ उपयामगृहीतोसि शंडाय त्वैष ते योनि वीरतां
पाही ति सादयत्यसा ह्येतमं न ना हि वीरस्तस्मदाहैषतेयो
नि वीरतां पाहीति दक्षिणार्द्धे सादयत्येतार्ह ह्येष दिश
मनुसंचरति ॥ ९ ॥ अप मंथिनं गृह्णाति ॥ अयं वेन स्त्रो द
यत्पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायूरजसो विमाने ॥ इममपार्ठ संग
मे सूर्यस्य शिशुन विप्रामति । नीरिहंति ॥ उपयामगृहीतोसि

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(२५)

प्र.४ मक्ष्यायत्वेति॥१०॥तद्वै सक्तुभिः श्रीणाति॥तद्यत्सक्तुभिः श्री
२५ णाति वरुणाणा हृह्वा वै सोमस्य राज्ञोऽभीवाक्षि प्रा॰तिपिपप
तदश्वयत्ततोऽश्वः समभवत्तद्यच्छ्वयथात्समभवत्तस्मादश्
श्वो नाम तस्याश्रुप्रास्कन्दत्ततो यवः समभवत्तस्माद्वा
रुणो यवऽइति तद्यदेवास्यात्राचक्षुषामीयततेते राम
निविनमेतत्समर्द्धयति कृत्स्नं करोति तस्मात्सक्तुभिःश्री २५
ता१

णाति॥११॥सश्रीणाति॥मानानयेषु हृवनेषु तिग्मं विपः श्री
च्याव अत्ते वंता॥अपः शर्याभिस्तु वित्तन्मोऽअस्याश्रीणीता
दिशं गभस्तावेषतेयोनिः प्रजापाहीति सादयत्यायोहोत
मन्वाद्याहीमाः प्रजा विशस्तस्मादाहैषतेयोनिः प्रजापा
हीति॥१२॥द्वौप्रोक्षितौ यूपशकलौ भवतः॥द्वावप्रोक्षि
तौ प्रोक्षितं चैवाध्वर्युरादत्ते प्रोक्षितं चैवमेव प्रति

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र·४ प्रस्थाता प्रोक्षितं चैवादत्ते प्रोक्षितं च स्रुक्रमेवाध्वर्युराद
२६ त्ते मंथिनं प्रतिप्रस्थाता ॥ १३ ॥ सोऽध्वर्युः ॥ अप्रोक्षितेन पूपर
कलेनापमार्ष्टि पमृष्टं शंडः ॥ इत्येवमेव प्रतिप्रस्थातापमृष्टो
मर्कः ॥ इति तद्यादददानावेवासुररक्षसे ॥ अपहतो देवास्त्वा राम
शुक्रा ॥ प्रणयंत्वित्येवाध्वर्युर्निष्क्रामति देवास्त्वा मंथिपाः प्र २६
णयंत्विति प्रतिप्रस्थाता तदेनौ देवताभ्य एव प्रणयतः ॥ १४ ॥

तौ जघनेनाहवनीयमन्तरालीसंचरतः ॥ तौ उत्तरवेदौ साद
यतो दक्षिणायामेव श्रोणावध्वर्युः सादयत्युत्तरायां प्र
तिप्रस्थाता न नु संचरता वे वानाध्वर्युषासीति तद्दक्षोऽणि
रोव तदुत्तरवेदिमनाध्वष्टां कुरुतो विपर्यस्यतो वा ए
तावग्नि नवतो त्पषितौ तस्मादेवैतं निक्रामतः तत
हानेविपरियतावग्नी नीहि नस्ति ॥ १५ ॥ सोऽध्वर्युः पर्येति ॥

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ग्र॰४ स्तु। वीरो वीरान्प्रजनयन्परीहीत्यत्रोह्येतमन्वत्राहि। वीर
२७ स्तस्मादाह सुवीरो। वीरान्प्रजनयन्परीहीत्यभिरायस्पो
षेणयजमानमितित्तद्यजमानायाशिषमाशास्ते यदा
हाभिरायस्पोषेणयजमानमिति॥१६॥ अथ प्रतिप्रस्था रा॰
तारं यर्ति॥ सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्परीहीत्यात्रोह्येत २७
मन्वाहाहीमाः प्रजा विशस्तस्मादाह सुप्रजाः प्रजाः प्रजन
दा।

यन्परीहीत्यभिरायस्पोषेणयजमानमिति तद्यजमना
नाय। शिषमाशास्ते यदाहाभिरायस्पोषेण यजमान
मिति॥१७॥ तावपिध्मायनिष्क्रामतः॥ तिरएवैनावेतत्कु
रुतस्तस्मादिमौ सूर्याचंद्रमसौ प्रांचौ यंतौ न कश्चन प
श्यति पुरस्तात्परीत्यापोस्तु तः पुरस्तान्निष्ठतौ ऽकुतोऽऽ
विरावेनावेतत्कुरुतस्तस्मादिमौ सूर्याचंद्रमसौ

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(२८)

ग्र.४ प्रत्यंचोयंतो सुर्वः पश्यति तस्मात्सुराग्रेतः सिच्यमानेन

३८ कश्चन पश्यति तद् पश्चात्प्रजायमानं सर्वः एव पश्यति

॥१८॥ तौ जघनेन यूपमारत्नी संधत्तौ ॥ यद्यग्निर्नोद्धाधोत त:३

यद्युः अग्निरुद्धाधिताध्ययेणैव यूपमरत्नी संदध्यातां राम

संजग्मानो दिवापृथिव्या ॥ अक्रः शोचिषेत्येवा ३८

ध्वर्युः संजग्मानो दिवापृथिव्याम यीमधिशोचिषेतिप्रति

प्रस्याता चक्षुषो रेवतेः ॥ अरमणो रुरुतश्चक्षुषो ना

वे तः संधत्तस्तस्मादिमेऽप्निती स्थिनी चक्षुषी सं

हिते ॥१९॥ सोध्वर्युः ॥ अक्षोदितयूपशकलं निरस्यति

निरस्तः शंडः इत्येवमेवप्रतिप्रस्थाता निरस्तो मर्कः

इति तत्सुराक्रुतिभ्यो सुररक्षसे ऽपहः ॥२०॥ अथा

ध्वर्युः ॥ प्रोक्षितं यूपशकलमाह आनीयेप्रास्यति

Indira Gandhi National Centre for the Arts

प्र.४ स्याधिष्ठानमसीत्येवमेवप्रतिप्रस्थातामंथिनोधिष्ठान
२९ मसीति चक्षुषोर्वैतत्समिधौ चक्षुषीऽएवैतत्समिंधे
तस्मादिमे समिद्धे चक्षुषी ॥२१॥ तत्र जपति ॥ अ
छिन्नस्यातदेव सोमवसुवीर्यस्य रायस्पोषस्यददिता राम
रस्यामेत्याशीरेवैषैतस्य कर्म्मणऽआशिषमेवैत २९
दाशास्ते ॥२२॥ अथाश्राव्याह ॥ प्रातः प्रातः सवस्य शुक्र

वातामंथुश्चुतऽइंद्रायसोमान्प्रस्थितान्प्रेष्येति वष
ट्कृते ध्वर्युर्जुह्वति तदानुप्रतिप्रस्थातातदनुच
मसाध्वर्यवः ॥२३॥ तौवैपुरस्तात्तिष्ठन्तौजुहुतः ॥ चक्षु
षीवाऽएतौतत्पुरस्ताद्दधाति तच्चक्षुषीथत्तस्मादिमेपुरस्ता
च्चक्षुषी ॥२४॥ अभितात्यूपतिष्ठन्तौजुहुतः ॥ यथाविनासि

राम २

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

श्र०४ किं वयूप स्तस्मादिमे ऽअभिर्तितानासिक्ता चक्षुषी ॥२५॥ तो
४० विबु षद्भातो सुतोम त्रेणह्वयते ॥ एतेनोहितातद्गुदस्त्रे
वातेयदेनेसर्वं सवनमनुह्वयतेयद्वा वितानासर्वं
सवनमनुह्वयतः ॥ एतोविप्रजापतेः प्रत्यक्षं तमांच
क्षुषी स्यातोस्तत्यं विचक्षुः सत्यं हि प्रजापतिस्तस्मादे राम
नि सर्वं सवनमनुह्वयते ॥२६॥ सजुहोति ॥ साप्रथ ४०

मासंस्कृतिर्विश्ववारासप्रथमोवरुणोमित्रोऽअग्निः ॥
सप्रथमोबृहस्पतिश्चिकित्वांस्तस्माऽइंद्रायसुतमा
जुहोत स्वाहेति ॥२७॥ सयजुहोति ॥ साप्रथमासप्र
थमऽइति शश्वद्वैरेतः सिक्तस्य चक्षुषीऽएवंप्रथ
मे संभवतस्तस्माज्जुहोसाप्रथमासप्रथमाद्वति ॥२८॥
अथसंप्रेष्यति ॥ प्रितुहोतस्त्रमस्मःप्रबन्नाना ॥ प्रोजा॥

ग्र.४ णां व यजमानस्य प्रवेत्तु सदस्यानां होत्राणां चमसाध्वर्य
४१ वउपावर्त्तध्वंऽऽकस्याम्युंनयध्वमिति संप्रेष्यऽएवे
षपर्यत्यप्रतिप्रस्याताध्वर्यो: पात्रे सऽस्त्रवमवनय
त्यत्र:ऽएवतदाघेबालिऽहारयतितमध्वर्युर्होतृचम राम
सेवनयतिमत्स्यावषट्कर्तुर्हिमत्तः प्राणावैवषट्का ४१
र:सोऽस्मादेतर्हि वषट्कुर्वतः पराङिवाम्न्प्राणोवैनक्त

स्याप्राणं पुनरात्मन्धत्ते॥२९॥अथयदेते प्रकृती चीपात्रे नहरं
ति॥हुरत्वं न्यान्यां गोस्यहुषीत्यतेसऽस्त्रवमेवहोतृच
मसेवमैनयति॥२०॥अथहोत्राणं चमसानभ्यूनयति॥
हुतोच्छिष्टा वाऽएते सऽस्त्रवाभवंति नालमाहुत्यैतानें
त्वेतत्पुनराप्यायंयंति तथालमाहुत्यै भवंति तस्माद्धो
त्राणां चमसानभ्यूनयति॥३१॥अथपात्नीवतस्य यजति॥
जं१

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्र·४ ग्रहा त्राहा विमुक्ता देवेभ्यो यज्ञं वहंति ताः एवैत संतर्प
४२ यति तृप्ताः प्रीता देवेभ्यो यज्ञं वहानिति तस्माद्दक्षिणाः सं
याजयंति ॥२२॥ स प्रथमा यां वा हुता त्रायां ॥ इष्टा या सुतां
मा या वानुमंत्रयते ऽत्र पंतु हुता स मधो याः स्विष्टायाः सु
प्रीतास्सु हुताय स्वाहेति हुताः एवैनामेवि षाद्दुरितं
प्रत्यंकुर्वति त्वात्या माद्दुर्भादि त्वग्नी ध्यंत्र यज्ञ नामु [illegible] ४२

मः संयजति तस्मादाहायाडग्नादिति ॥३३॥ ॥ब्राह्म
णं ॥६॥ ॥ग्रहकांडे॥ ॥प्रथमः प्रपाठकः स
माप्तः॥ ॥कंडिकासंख्या॥१३६॥ ॥आत्मा हवा एषवा
अस्याग्रयणः ॥ सोऽस्यैष सर्वमेव सर्वं ह्ययमात्मात
स्मादनया गृह्णात्यस्यै हि स्थाली भवति स्थाल्या ह्येनं
गृह्णाति सर्वं वा ऽ इयं सर्वमेष ग्रहस्तस्मादनया ऽ

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

(३३)

अ०४ ति॥१॥पूर्णंगृह्णाति॥सर्वंवैपूर्णं सर्वमेषग्रहस्तस्मा

४३ त्पूर्णंगृह्णाति॥२॥विश्वेभ्योदेवेभ्योगृह्णाति॥सर्वं वै

विश्वेदेवाःसर्वमेषग्रहस्तस्मा [illegible] द्विश्वे

भ्योदेवेभ्यो गृह्णा॥३॥सर्वेषुसव नेषुगृह्णा

ति॥सर्वंविसवनानिसर्वमेषग्रहस्तस्मात्सर्वेषुस

वनेषुगृह्णाति॥४॥सयदिरा जोपदस्येत्॥तमतऽए

वंतन्वीरन्नतःप्रजावपेयुरात्मावाऽआग्रयणःआत्मनो

पंनोवाऽइमानिसर्वाण्यंगानिप्रभवंत्येतस्माद्तत्तोद्रो

रिणोजनंग्रहंगृह्णातितदात्मन्येवास्याप्रतिष्ठायामंत

तापज्ञःप्रतितिष्ठति॥५॥थयस्मादाग्रयणोनाम॥

यांवाऽअमुंग्रावाणमादधानोवाचंयद्धत्यत्रवैसाग्रेवा

दत्तद्यसाचाग्रेवदत्तस्मादाग्रयणोनाम॥६॥रकोन्यो

ग्र.४ वेतांनीषाव्वा चमयकन्॥षद्वाऽअतःपा चोग्रहान्गृह्णन्त्वो
४४ पेषसप्तमःषड्वासतवःसंवत्सरस्यसर्वं विसंवत्सरः
॥७॥तांदेवा॥सर्वस्मिन्विजितेनयेनाष्ट्रा ग्रेवाच
मवदंस्तथोऽएविषऽएताऽसर्वस्मिन्विजितनयेना राम
ष्ट्रा ग्रेवाचंवदति॥८॥अथातोमहा न्यपव॥येदेवास ४४
दिव्येवादशास्थस्यपृथिव्यामध्येकादशस्था॥अप्सुक्षि

तोमहि नैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमिमंजुषध्वं॥उपयामगृहीतोस्या
ग्रयणो॥सिस्वाग्रयणोसिस्वाग्रयणइतिब्राचमेवैतदयातयाम्नीक
रोतितस्मादनपासमानं सद्धिपर्यासंवदत्यजामितायाअजा
ग्र मिरुकुर्याद्यदाग्रयणोस्याग्रयणोसीतिगृह्णीयात्तस्मादाहाग्रय
णोसिस्वाग्रयणइति॥९॥पाहियज्ञंपाहियज्ञपतिंवाचमेवैत मितिप॥
दुस्पष्टामाह॥गोपाययज्ञमितिपाहियज्ञपतिमितिवाचमेवै

Indira Gandhi National Centre for the Arts

य.४.
०.४.
४५ पाहीतिवाचमेवैतदुस्रष्टामाहयज्ञं ४ (२५)
तदुस्रष्टामाहगोपाययजमानमितियजमानोहियज्ञपति
र्विष्णुस्त्वामिन्द्रियेणपातु विष्णुं त्वंपाहीतिवाचमेवैतदु
स्रष्टामाहयज्ञोवैविष्णुर्यज्ञस्त्वावीर्येणगोपायत्वितिविष्णु
त्वंगोपायेत्यभिसवनानिपाहीतितदेतंग्रहमाहसवनानिह्येष राम
सवनानिपाति॥१०॥अथदशापवित्रग्रहस्यहिंकरोति॥साहैषा ४५
वागनुद्यमानाततामतस्मादेवाद्याचितांतांयाऽहिंकारेणै

वप्राणमदधुःप्राणोवैहिंकारःप्राणोहिवैहिंकारस्तस्मादपि
ग्रह्यनासिकेनहिंकर्तुंशक्नोतिसैतेनप्राणेनसमुज्जिहीत
यदावैतांतःप्राणंलभतेऽथसंसंजिहीतेतथोएवैषएतद्वाचि
।तांतायाऽहिंकारेणैवप्राणंदधातिसैतेनप्राणेनसंजिहीते।
त्रिष्कृत्वोहिंकरोतित्रिवृद्धियज्ञः॥११॥अथाहसोमःपवतइ
ति॥सयामेवाम्नमीषासुररक्षसेभ्योननिरब्रुवंस्तामेवैत

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

प्र.४ स्तद्वस्मिन्विजितेनयेनाष्ट्रनिराहतामाविष्करोतितस्माद
४६ ह सोमः पवतइति ॥१२॥ अस्मैब्रह्मणोस्मैक्षत्रायेति ॥ त
द्ब्रह्मणेचक्षत्रयचाहः अस्मैसुन्वतेयजमानायपवतइतित
द्यजमानायाह ॥१३॥ तदाहुः ॥ ए तावद्देवोत्का[illegible]स्तादयेदे
तावन्स्याद्दर्ठ सर्हैयावद्ब्रह्मसञ्चंविद्विडिड्रान्नीवाऽइदर्ठ राम
सर्व्वंतस्मान्तावद्देवोत्क्रामस्यादयोदेति [illegible] ॥१४॥ तदु ४६

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मिथुनं त्वक्सुक्तं सुवन्तदेकं मिथुनमाहवनीयश्च समिद्धत
देकं मिथुनमाकृतिश्च स्वाहाकारश्चैतदेकं मिथुनमेतानि ह
वा अस्मिन्नेतानि षण्मिथुनानि तानि सुरे वै वेद मिथुनेन मिथुने
न प्रजायते सर्वाणि मिथुनानीति ॥१॥ ब्राह्मणं ॥५॥ ब्रह्मविद्वत्
वेदज्ञाः प्राय सच्छ्रता तस्मै ब्रह्मचारिणमेव न प्रायच्छत् सो ब्रवी
द्रष्टुमलम्पापो तस्मिन्नाग इति त्वामेव रात्रिं सानिध्य न्नास्ता

तान्इति तस्माद्धाउ रात्रिं ब्रह्मचारी समिधन्नाहरत्यायुषो हवैता
मवद्यायवसति तस्माद्ब्रह्मचारी समिधमाहरेन्नेदायुषोवद
॥४॥ यवसानीति॥१ दीर्घसत्रं वा एष उपैति। यो ब्रह्मचर्यमुपैति ॥४५॥
स यामुपयन्त्समिधमादधाति सा प्रायणीया याम् स्नास्यन्त्सो
दयनीया अथ या अन्तरेण सत्त्या एवास्य ता ब्राह्मणो ब्रह्मचर्य
मुपसन्नाश्चतुर्धा भूतानि प्रविशति। अग्निं पदा मृत्युं पदा

र्यं पदात्मन्येवास्य चतुर्थः पादः परिशिष्यते॥२ स यदग्नये समिधमाहर
ति। य एवास्याग्नौ पादस्तमेव तेन परिक्रीणाति तं संस्कृत्यात्मन्धत्ते
स एनमाविशति॥४ अथ यदात्मानं दरिद्रीकृत्येवाह्रीर्भूत्वा भिक्षते
य एवास्य मृत्यौ पादस्तमेव तेन परिक्रीणाति तं संस्कृत्यात्मन्ध
त्ते स एनमाविशति॥५ अथ यदाचार्यवचसं करोति। यदाचार्याय
कर्म करोति य एवास्याचार्ये पादस्तमेव तेन परिक्रीणाति तं

संस्कृत्यात्मं धत्ते स, एनमाविशति ॥६॥ न हवै स्नात्वा भिक्षेत । अप
ह वै स्नात्वा भिक्षां जयत्यप ज्ञातीनामशनायाया भवति ... स एव
॥५०॥ वृत्ति का न्यस्या । एतत्तु यि ... अथ तनोति च्छेत्यार्जस्तोहाक ॥५०॥
मिति स्थधन्यां स्निह्नतु व्यान्नुतिं देहु पिस्या मवा वायर्ज्ञायां निर्हे
ताथोरलां मातर ... नः स तस्मानिह्निताजीया त्तमेव विद्वान् समेवं
वर्तता सर्वे देवा आविशंति । जुया ... ... समिद्धो रोवलार

वा हविस न्नाचारो वर्तेत, एवं विद्वा ब्रह्म वर्धयति ॥७ ब्राह्मणं ॥
द्वा ... ॥ उद्दालको हारुणिः । उदीच्यान्वृतो धावयांचका
र तस्यानिष्क उपाहितः आसीत तस्य विनत्सर्वे षां वृत्तानां धाव
यतामेकधनमुपाहितं न वत्सुपवल्हाय ब्रिन्नपतां तान्होदीच्यांना
ब्राह्मणान्भीर्विवेदा । कौरुपांचालो वा अयं ब्रह्मा ब्रह्मपुत्रः ॥
वाह्नेनोयमुर्द्दनु प्रअदिदीत हंतेनं ब्रह्मोद्यमाकुयामका इति

केनचीरोतिस्विदायनेनेतिशोनकोहास्मैदायन॥आस॥१॥
ते हे चु॥स्विदायन त्रय॥चीरतो मं प्रतिसंख्यनाम ह॥इतिसहो
॥५१॥ वाचापात्ररवुलुरमला हन्तनंघेदानीतितं॥हान्ति त्रयेदत्तं ॥५१॥
हान्ति त्रयन्नम स्वुवादास्विदायना॥इति॥ह्रगौतमस्यपुत्रेती
नर॥प्रति श्रावनं॥हततएव त्रुं दश्रो॥रसवि गोतमस्य
पुत्र त्रे नं क्षा व येदा घो दर्शइल्लमासयोराष्ट्रेपुरस्त॥

त्वेनदर पानंपरिददात्यथेनमारु कोनामासीति प्रजापतिर्वै
क प्राजापत्यमेवैनंतरु कोपनयते॥ अथास्य दक्षिणं ह॥
ति॥ इंद्रस्य ब्रह्मचार्यस्यग्निराचार्यस्तवाहमाचार्यस्तवासा
वित्येतेवैश्रेष्ठे बलिष्ठे देवते॥एताभ्यामेवैनं॥श्रेष्ठाभ्यां
बलिष्ठाभ्यां देवताभ्यां परिददाति तथाहास्य ब्रह्मचारीन
कांचनार्तिमार्छति न सख॥एवं वेद॥२ अथैनं भूतेभ्यः प

रिददाति। प्रजापतये त्वा परिददामि देवाय त्वा सवित्रे परिददा
मीत्येते वै श्रेष्ठे ब्रह्मिष्ठे देवते एताभ्यामेवैनं श्रेष्ठाभ्यां ब्र
॥८४॥ ह्मिष्ठाभ्यां देवताभ्यां परिददाति तथा हास्य ब्रह्मचारी न कांच ॥८४॥
नार्त्तिमार्छति न स य एवं वेद॥ ३ अद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः परिद
दामीति तदेनमद्भ्यश्चौषधिभ्यश्च परिददाति द्यावापृ
थिवीभ्यां त्वा परिददामीति तदेनं द्यावापृथिवी

भ्यां परिददाति ययोरिदं सर्वमधि विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः परिद
दाम्यरिष्ट्या इति तदेनं सर्वेभ्यो भूतेभ्यः परिददात्यरिष्ट्यै
तथा हास्य ब्रह्मचारी न कांचनार्त्तिमार्छति न स य एवं वे
तेन पु० द॥ ४ ब्रह्मचार्यसीत्याह ब्रह्मण एवैनं तत्परिददात्यपो
शानेत्यमृतं वा आपोऽमृतमशानेत्येवैनं तदाह कर्म कुर्वि
ति वीर्यं वै कर्म वीर्यं कुर्वित्येवैनं तदाह समिधमाधेहीति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

समिध्यमानेतेजसा ब्रह्मवर्चसेनेत्यावेनंतदाहमासुषुवा
ऽइतिमामृथाऽइत्यावेनंतदाहमाशानेत्यमृतं वाऽआपो
॥८५॥ मृतमशानेत्यावेनंतदाहतदेनमुन्नयतोमृतेनपरि ॥८५
गृह्णातितथाहास्यब्रह्मचारीनकांचना। तैमाछेतिनस
सऽएवंवेद॥५॥ ...तप८०॥ अथास्मिसाविनीमन्वाह।तां
हस्मैतां पुरासंवत्सरेन्वाहुः संवत्सरसंमिताविगर्भाः

प्रजायंतेजाताऽएवास्मिंस्तद्वाचंदधाऽइति॥६॥ अथषण्मासेषु।
षड्वाऽऋतवःसंवत्सरस्यसंवत्सरसंमिताविगर्भाःप्रजायंते
जाताऽएवास्मिंस्तद्वाचंदधाऽइति॥७॥ अथचतुर्विंशत्यहे।
चतुर्विंशतिर्हिसंवत्सरस्यार्धमासाःसंवत्सरसंमिताविग
र्भाःप्रजायंतेजाताऽएवास्मिंस्तद्वाचंदधाऽइति॥८॥ अथ
द्वादशाहे।द्वादशवैमासाःसंवत्सरस्यसंवत्सरसंमिता

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

विगर्भाः प्रजायंते जाता एवास्मिंस्तद्भावं दधा इति ॥९॥ अथ
षडहो षड्वा ऋतवः संवत्सरस्य संवत्सरसंमिता विगर्भाः प्र
जायंते जाता एवास्मिंस्तद्भावं दधा इति ॥१०॥ अथ त्र्य
हो त्रयो वा ऋतवः संवत्सरस्य संवत्सरसंमिता विगर्भाः
प्रजायंते जाता एवास्मिंस्तद्भावं दधा इति ॥११॥ तदाहि
...गायंति आवा ...गर्भा ...भवति हस्तमाधायद

धात्य...देशो...वा...प्राणो प्राणो दानावेव प्राणे
दानावेवास्मिंस्तद् दधात्यथ हस्तमे...वा अयं प्राणः
स्त एवं प्राणमेवास्मिंस्त हस्तं दधाति ॥१५॥ तदाहुर्न
ब्राह्मणं ब्रह्मचर्यमुपनीय मिथुनं चरेज्जीवा एष
तियो ब्रह्मचर्यमुपेति नेदिमं ब्राह्मणं ... ज्ञातसो
नयानीति ॥१६॥ तदु वा आहुः काममेव चरेद्यो वा इमा...

ज्ञादित्याश्च वमानुष्यश्चतावाऽ इमा मानुष्यः प्रजाः प्रजोनमा
त्प्रजायंते छंदांऽसि विदितः प्रजास्तानिमुखतोजनयतेत
॥८८॥ तऽएतं जनयतेतस्माद्दुकाममेव वरेत॥१॥ तदाऊः नब ॥८८॥
ह्मचारीसन्म धुश्नीयादोषधीनां वाऽएषपरमोरसोखन्म
धुनेद्‍न्नाघस्यांतेग [illegible]नीत्यथ हस्मा[illegible]ल केत्रराऊ
णेयः ब्रह्मचारीसन्म धु[illegible]वाऽएतद्विद्या[illegible]शिष्टं

खन्मधु[illegible]खरसो [illegible]स्यद् हशिष्टमितिस्र
खजु वासामवाजिव्याहरेन्नादन्नघः एवं ॥
रीसन्मधुश्नातितस्माद्दुकाममेवाश्नीयात्॥ [illegible]
द॥ देवा वाऽऊर्ध्वास्स्वर्जं लोकखंतः। असुरास्त
रदधुस्त्ते तेवुर्न वाऽअस्यां न्युनसन्ना दपधा
तसत्रमासामणाऽइति॥१॥ तेशतानि [illegible]घ्टामऽस

तेभ्याव दासीनः परापश्येनावतस्त्मोपाघ्नातलमेवा
नभ्राव त्ति न्वपरापश्येनावतस्त्मोपाघ्नातारत्तेलह
वतमा न्हेनचेवसुधी वहेत संज्ञा लिंतितर
॥८९॥ लतेप्रजापतिपितरंचत्नीलो तुरसु विनोनगवः
ज्जोलं सतन मसा र दृश्युभारा रोनागिके
लमा तेस्थावदासीनः परापश्येना तस्त

[illegible] श्चादश [illegible] श्चादश [illegible]

[illegible] सोदा [illegible]

[illegible] श्याद्व [illegible] दवमा [illegible] यो [illegible]

चूर्नावि [illegible] मुष्मिं [illegible] भवति॥१६॥ [illegible]

[illegible] ङिक्षां [illegible] तद्यत्र [illegible] दश [illegible] साय [illegible]

[illegible] हृतिव [illegible] सप्तदश [illegible]

भवति [illegible] दा [illegible] का [illegible] ॥१॥ अथ [illegible] हं [illegible]

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

तु१

ह्वा न्यूहं ति छाप [illegible] हायवलायाग क्वति । प्रजापतिं वाएत चतुर्थमुन्नवितया
न्मोष [illegible] आग्ययल [illegible] मा वि प्रजापतिस्तस्मादाग्रयंय लाया [illegible] क्वति । [illegible]
नमादयति प्रलो विग्रुह नेत्रा [illegible] मादयानीतिमादयेदस्याएतांन्य सादयेत [illegible]
येत [illegible] पासते स्थग्रहो [illegible] पथदग्र [illegible] त्यथ [illegible] नितस्य [illegible]
[illegible] सादयत्याधितत्र [illegible] वपचम [illegible] ॥ ११ ॥
[illegible] प्रथवं [illegible] इति । ग्रुह [illegible] सित [illegible] क्वत्यै [illegible]
[illegible] मद्गुनवत्यो [illegible]

ह्वति । तं ग्रह [illegible] न सादयति । [illegible] गोबेयह [illegible]
दस्याएतांन्य मादये [illegible] त्यते [illegible] ग्रहा [illegible]
[illegible] थयात्रु वितस्य [illegible] सादयाति । [illegible]
[illegible] तिष्ठ हतिंवा एत [illegible] नवत्यो [illegible]
[illegible] क्वदा [illegible] ति [illegible] या [illegible] क्वति । [illegible]
[illegible] वएषतपत्य [illegible] छ [illegible] या [illegible] क्वति [illegible]
दयमीप्रलो विग्रुहा नेत्रा [illegible] मादयानीतिमादयेदस्याएतां न्य सादयेत [illegible] थाय [illegible]
[illegible] पासते थ ग्रहा [illegible] पथदाय ग्रहा [illegible] स्य थ [illegible] वितस्य

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

कानस्तुदेन ६ सादय ता धित दसात मुवा ष्ट ममनु नं वतिता देन्दु याय वाला
य न्हति । आनय मेहन्यहति । गुहं न्याहु ति कुदो मित दाप्रयणे याना न्हति
जागतं वाय तंन्हव ममहन्ने थेत्या लाकु नो ग यए ९ स वं वाउ द मान्या आगत
सादाग यला यान [illegible] । [illegible] । तं [illegible] त्योनि सोदयति ॥ प्राणोविय हनेन्या
तान्मोहन्याग लीतिमोहन्येद प्रा [illegible] न्हा आदेय नेधारय नय [illegible] जासते यप्रहं
न्हनेल्यथ यदाह गुहान्न [illegible] त्रायोवेतस्या काले स्तुदेनह हि [illegible] ॥१२७।
॥१२७। यन्तिप्रितदा [illegible] न्ह हे [illegible] न्ता णावे [illegible] साला नोह या नी ति मोह

अंड प्राणो यद्यहे तस्मा [illegible] पतदुवर हे वा [illegible] मि
मन्यारमान्यंगा मि [illegible] लो [illegible] याद यहे देवा १ ६ नदु [illegible] ॥
प्राणाविय हनाने त्राणा नोदया नीति मोह [illegible] प्राणोन्यहां [illegible]
यहेत्वा १२ । [illegible] तन [illegible] दुः [illegible] सिवदत [illegible]
मर्दुय्यहतिय हान्याह [illegible] देह वायवाग्मात : सवनोय [illegible] तिके न्याय
न्याथ्य दिने स [illegible] प्रायणास्मृताप सवने १३ । [illegible] यदि ता यम [illegible]
देखु । [illegible] न तोह तन्तिकृष्या स्य दि वि इ ति कि माडियेरन्न वधुन विदति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

तत्र प्रायश्चित्तिः क्रियते। १ हूया निविका न्हुनानि॥ सोहिनकुया
लिखा रुलपुया शिवसायाच्चर त कुया लिफाया ना निताच्यानुं
कुयादय विसामस्यन्वोपदरुण कुया लिफाच्चुना नित्स्यादरुणकुया
कुयादप विसामस्यन्वो [illegible] विदेशु। त्यव [illegible] मानिपु
यनिपुनुलुवा। २। पद्य रुणकुयाल त विदेशु। [illegible] त्यसास्याच्छय
६ कुयाच त्रावगायत्री मोनस (द्धो) तकुया [illegible] त्यसास्या [illegible] ॥११८॥
११८॥ तकुयनहुलम नव तस्माज्ञान हुत मानकुयोपा। ३। यदिन्यानहुल
त [illegible] कुयो निकुलुवाहुन [illegible] न्या रोरो [illegible]
विदेशु। ज्ञानतान निकुलुवाहुन

रसोय कुया तत ज्ञादारा: सन्न [illegible] स्माद्वीदात्तारालनि
[illegible] न तेन विदेशु। ज्ञानहूत [illegible] निकुलुवादेवरेसाम [illegible] न्यगाय
[illegible] नपहूत [illegible] निकुलुवाहाय यद्यरुणहूवनिविदेशु।
रुरुणदृघीसस्मादर [illegible] निचुलुवाहाय [illegible] मेवगांदयाद
अपियोनेववं। [illegible] नानिचुलु [illegible] तनिनुसो
षत्तनयादेवादेत्य कुन्हों हेतपुनथाज्ञाप्चिवत्तव [illegible] तिनुसो
मापहूत नोहूं न्त यपं तरादिरो [illegible] शोदीर्यता न्तु विसथ निकि
कुया ज्ञ यत्रनुल नेरन्तुहतमात्र वंजलिमा चंवात दं न्येरेक वोनर

त्यत्रीयपूयात्र नावंते प्रचरे सुर्यदु नानुलु रेनं त्रायपशु स्ताद प्रत्रयान्ये
सेव धानिर त्यत्रीयपात्र नावंते प्रचरे दु : सप दुनीतां तु द दि [illegible]
तुखोदयितत [illegible] कामेवगादयीद आवनू यादे वादे त्वेतुन दूलितप
नयेह्या दुवतत्वि सायन्थ्य तेरि तिम्बुपल श दिगुरं अध्याय सोमाति दि
कार्यं यदा [illegible] मुनातिपिचो रतन्नुतर [illegible] यपन्न [illegible]
ति सिन्येतवो द्विगान्नुपेवुयदिवादु [illegible] तिमिये तेरा त्रिमुपयुर्दि ॥१२॥
नु त्रिनाति रिचेनोदं [illegible] [illegible] त्रालनं [illegible] प्रोज्याय।

[illegible] नापतिर्गहि [illegible] [illegible] सेवान्नुतयप [illegible]
त्यानं तु वंतिपात्रे तग कोतितु [illegible] [illegible] [illegible]
यतु [illegible] रव्यावंते सुद लेवित [illegible] नाभेतु [illegible] ते तिशते
नरेभूतल [illegible] नापत्रितं गुहल्याः [illegible] दनाह्न [illegible] वयोत्रित नद [illegible] तिनुमा
दु [illegible] स्पर्श कोतिा२ ।तवी अदुलरोन पात्रेण मुकोति [illegible] नापति [illegible]
सम्भ्यापत्यु ड दु वरत [illegible] दुवेरेण पात्रेण कोति ।३ ।तावेचु ३ : [illegible]
नापात्रेण पग कोति । त्रयोवारसे सोमा [illegible] दि ना नि वलो कां रिति सुविरा
Indira Gandhi National
Centre for the Arts

ति प्रजापतिर् [illegible] श्रुती [illegible] काम्यत [illegible] प्रजापति मेवुन [illegible] प्यो व्रेतितं
स्मा [illegible] नाद्या [illegible] ति [illegible] सव [illegible] हस्ती नेव [illegible] गम्मद हा
हस्ती [illegible] नुयपति हस्ती मध [illegible] गति हस्ती मु [illegible] त्य स [illegible] र [illegible]
ते हस्ती [illegible] वानद्यु हे [illegible] प्रजापति कराति [illegible] अथा स्या
[illegible] नव [illegible] [illegible] स्य [illegible] स [illegible] वा [illegible]
हिरण्य [illegible] [illegible] वा [illegible] मितिर
१२०॥ [illegible] हिरण्य [illegible] मृते मा [illegible] हस्ती [illegible] ॥१२०॥
[illegible] कामस्म [illegible] पा [illegible] हस्ती [illegible]

[illegible]
[illegible] हुणु [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] नि [illegible]
हु होवाच [illegible] चतरा [illegible] निय का [illegible]
[illegible] तिक [illegible] त्या [illegible] वाच [illegible]
दु५ [illegible] त्यो [illegible] तितदेवा [illegible] स्या निपुतं नवाली [illegible] नच्यु [illegible] नवास
[illegible] न्ये [illegible] मरद्र [illegible] नाद [illegible]
हत्त्रि [illegible] दक्ष [illegible] वचो [illegible]
ता३

(५) तु१

स्युन्नुक्रुनवाज्ञानु स्येक स्य वै स्वतापै सङ्कदान कुर्णोति तदन्य
तुतः२ यां कैति यद्यो वा न्युयो देवता यो देवता जा तस्मा देवो वषुळ
द३ याद्दिति।१०॥ स्याहा सं प्रथमता नानाः यु औवोदहि गादाद शांवमास
संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापतिरु जन प्रजापतिं करोति।११। रात
३८०७। तासां द्वादश गर्भा।। उद्विंशति स्व उद्विंशतिर्वै संवत्
॥१२१॥ स्याह मासाः संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापतिरु स्तदेन प्रजापतिं करोति ॥१२२।
तेः॥ तदु हवो कुल। उद्विंश तमेवोल। प्रथम

[stamp]

तान्तानुपेश्विने उष्य मितदु सा
यत्रैं सर्व स्येव गृहीतु वा तस्त्र तायु सेर्वाया न्व वस्तु
गृहीत वो यो वा सर्वयः स्या वा तानुते तानन प्राप्रवानांश
सरु सेगृह्णीतव्यः॥ सर्वत्सः सर्व सरवं वेद सेग्रहीतव्यः
सर्ववि॥ सर्वविर्दसर्व सर्वस्यु विम्वजितिसर्व पृष्ठ्य दीतव्यः सर्वोबु सर्व
पृष्ठः सुवं निषद्याउ पर्वे गृहीतव्यः॥ सर्व पृष्ठितत्स क्रस्र दीतव्यः सर्वाबे
सर्वः सर्वमिषु पत्तानिग्रह णानि।१५। ब्राह्मणम्।। एतं वा एतं गृह्णाति
राजसूयं २

Indira Gandhi National Centre for the Arts

बह्निमुसिसुरप तथतिषोसं ज्ञरमासनेतदुर्चयव मासतोयुदितं
स्यरूपंक्रियुतउयतक्रतोयेतदेवकज्जु पुरश्वरणतोयुदेतगर्हे
[illegible] एवंनेगहलि॥१॥ अथातेसहात्येव। उदल्येउतनिदत्तदेवव
ह्नतिकेतह।। ह्रतिचिसाय सूर्या उपमास्तलीतोमिसूर्यायत्वा त्रा
जुष्टेपतेगोनि। र्यायत्वा ... तिर।२। ब्राह्मणो ... अथात। पञ्चनेथ
स्येजतमघ्रुवादरि। त्रिविधासत्सप्रेयं त्रव म पत्कमालतमेत श्व॥ १२॥
लगमुधकुनरात्मेयुपकसुदि ... वादरि।

तैत्तिरीया। ... रीयुदतिरात्र। स्या सारस्वतं वउ
जोगेमुगुपे ... दरद। कुमालने ... त्रितेसधा
योदेवतान्वोनुहुतोद्रो ... देवतातस्सदोने
त्रीतियोवयइस्यदेवताताना ... गोतिर। अथातसोमायत्सुर्यो
... तलिततहि। ... नयदामेयुमनत्रि ... मालनेतव॥ २४
चुकात्यादि ... मालनेतेदेव ... निसु ... यदिषाड ... रीसा हे
वतोय मालनेघ ... वसरस्वतीयोषावे ... घारा त्रितायवमावय
यद्वेत्रतत्न्यावत्तेरित्येतानिचीत्सपमानितेषायतम कामयततेनेयाद

सं १

उ याहु नेत्रयस्य सोचिद्धुती पस्यु मात नेतेन्दु नत्तो विघुवतेस्मी
आपनु महद्भुतो ३ ब्राह्मणा ॥ अथ तोमहा क्ती पाउप ग प्रता
पते हुव्य ग्रा न स नस्यपवलि तिस वठैलु सनुिताते पर्वत
मारा नस ठहान्तु तलोद ना न वती मा मरूप्रे रतमा तुल्लानीयद
इन्द्रु सत्मा न्नर ह्लु सो नास्यवं लोतिकृ नयु ॥ सस ६ हितै पर्वतिः ॥
॥१२३॥ हृदय अधिन तुनल्ली यदि वना न नाशु नदि न नु वाणा नन्तानंतो १२३॥
देवनांद्र नन्नह ठद्दुव घृतेम न आयरु नमक

[illegible] इ तो वा पा [illegible] का [illegible]

ना ंढ विष्णु [illegible] तेमु वाद [illegible]

तिद्रूप क्रोत [illegible] वाचा [illegible] पतिये [illegible]

[illegible] त्वं वाय तं [illegible]

जाना [illegible] रहीतेनाबेहु [illegible]

[illegible] नि [illegible] नुतावि [illegible]

[illegible]

[illegible] वायतत [illegible]

[illegible] ष्टत [illegible] लयुत [illegible]

[illegible] तिव [illegible]

Indira Gandhi National Centre for the Arts

सृत॰ सर्वासमस्तदस्वी [illegible] ॥ [illegible] निषुलोकिकेनव
पादस्तुदस्या [illegible] तततिः [illegible] यनानस्तदा यततलोन नमेतस्मर्द प्रति कस्मै
सातितस्मादस्यान [illegible] तस्वपनायायोवनीषु मा कोस्नपि [illegible] तानानु
पामोप्यकलोसेतरभूत [illegible] मस्तुलषत्हमपुत्तनप [illegible]
ततनासिनइत्यननापिरथा [illegible] गपायायकस्मिः प्रत्रौकि [illegible]
ेमास्तेनायवाज [illegible] दि [illegible] वाले नायमंत्र [illegible]
तद्याप्रयत्येयुनक्ति सव [illegible] गासेयोगदुनक्तिसवा [illegible]
[illegible] स्यायसयुनक्तिनाना [illegible] वातानिनाशी॥

ई०भ०आ०सु०
२५ [illegible]

[illegible] स्मिन्नाक्ष [illegible] तितयंनिर्दि [illegible] श्वातस्यथुर्दि [illegible]
ता [illegible] दस्मात्र [illegible] सर्वमत् [illegible] प्रमवमः [illegible] नाद [illegible]
[illegible] थायदा [illegible] दत्रां [illegible]
[illegible] सामिश्रुतिः [illegible] भाव [illegible] तिः ० [illegible] यात [illegible]
[illegible] नपक्तेत्यत्सेव [illegible] तिरेवा [illegible] नावाथ्यासद्दशा [illegible]
[illegible] परमामैवेतदावर [illegible] गापानि [illegible] दगामवंति [illegible] यो [illegible]

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

[illegible]

[illegible]

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मात्स्यादितिष्ठति[illegible] आ[illegible]त्सेन सत्यप्रसवेन[illegible]मातर्वीडजितावाडेन
[illegible]ति।ः पातयुष्मेवायो[illegible]स्यंति। सवितावं प्रसवप्रसवश्वविताचि[illegible]वानोप्र
[illegible]दिरदं मेप्रुसुत[illegible]त[illegible]यानीतिर[illegible]सवितावसविता[illegible]
[illegible]प्रसूत[illegible]यादुत्रु [illegible]तुसवितारमतुप्र[illegible]
[illegible]सवितावितादेवानां प्रसदिते [illegible] मेप्र[illegible]वत्सस्तत इदस्र[illegible]यानीतितर
[illegible]सविता प्रसविता प्रसौतिन॥ [illegible]दिव्यपंसूत[illegible]यति।श्वा[illegible]
[illegible]रीं[illegible]तवासीवाब्रभवारीवेत[illegible]वीन्या[illegible]आयवारयतिवाजि[illegible]
[illegible]जुन[illegible]स्वस्मा[illegible]नास्ततिवाजि[illegible]इत्यनंवेनाजेनाजित इ

[illegible]तुद्दाद्दा[illegible]तैन इत्यय्व नादि[illegible]वैतो[illegible]वैतियोऊनाभिमानाद्गति
[illegible]नेशा[illegible]नैसवैतका[illegible]गच्छतेतियथ्वेनानेतयनाद्वारं[illegible]
[illegible]सिनुदिः[illegible]नुतार [illegible]त्याजि[illegible]ति[illegible]इति[illegible]साम
[illegible]याति।आ[illegible]पिहुस्याज्ञगती [illegible]द्दाति।[illegible]मनयतयदि[illegible]
[illegible]तियधनुमेवयातसमा[illegible] [illegible]सुक्रा[illegible]ति।एव[illegible]वा[illegible]
[illegible]पणिं[illegible]रण्यतियावा यांबद्ध [illegible]पिव[illegible]सुनि।क्रन्दवि[illegible]
[illegible]सानिष्पदरें यथामेका[illegible]नीफत[illegible]तुस्मा[illegible]स्य[illegible]
[illegible]तु:पर्सनवे[illegible]नातिष्ठग[illegible]न:ययनस्यान व्रजता[illegible]कर्मपरि[illegible]का[illegible]

Indira Gandhi National Centre for the Arts

हार्जीतुरिवतस्थास्तिा२०॥ त्रेयोतं रे [illegible] बेलो ब्रहोतिगाक्तु नासैंनयंतदृ यंतद
स्मा कुलाहाति [illegible] दामंत्र य [illegible] हाति सू [illegible] मंत्र यतस मानुएवर्देह
तालात [illegible] स्तवतरुपवा । [illegible] त्वेतष्ठ वीर्येदधा ति तिस्ता [illegible]
[illegible] स्यम [illegible] काहि [illegible] स्या । [illegible] त्रेनदृजूयति ॥२॥ सोत्रु मैनय
तासिनस वृंदवाजिनातु [illegible] तुतानै [illegible] वाम्य [illegible] जंत यंता लिव
कं [illegible] रच्छा [illegible] स्य स्याघाय वेनानि [illegible] ना [illegible] लासदन स्कृत
दु [illegible] वाजि ओमतद्भागम्य [illegible] ध्या [illegible] श्यावा माव्हायखुनकें
[illegible] त्रनघारा । [illegible] तानिवाजितमा यंके [illegible] मस्तरवा वा ।

[illegible] तमा [illegible] पांयोस्तयहिंलिदे [illegible] न [illegible] ह्योतत
कृवा [illegible] [illegible] न [illegible] [illegible] तदृग्धाय
[illegible] वावतरन्न [illegible] सा [illegible] लिवितर [illegible] नेवा
स्ट [illegible] ॥२॥ [illegible] नुपमा [illegible] श्री मा [illegible]
गैम्या [illegible] वेवाज [illegible] [illegible] स्यपुतान [illegible] नाम्यारि [illegible]
दैवा [illegible] त्री [illegible] पनतिया [illegible] बोर्वादि [illegible] पतिं [illegible]
मातरा [illegible] तवत्र दिपिते [illegible] पत्राणि [illegible]
द्विपजा [illegible] नवग्रापसंति [illegible] निर्देति वाजिनाकु [illegible]

Indira Gandhi National Centre for the Arts

(५)

बुज्जिन इतिवाजाजेद र्मुर्ग् मवाकं नेजिरेइलोन्द्र त्वार स्वाजे सस्ववा सहृति
सरिष्युंतइतिवा त्रयत्राद र मरेष्युंलेइतदिताद्विसवैत्यघाव स्हृवा सहृति
स्हवा सइबहुवसुंवेतितस्मा दाद्मस्हवा सहृतिहृद स्लैतगम
वत्रिघ्रुत निहृद्स्यानल्लेषुमा गानुवतितिस्मादादृहृद्लतलोग म
वन्तिः यजमानेवीर्यदधातेत घद्दश्वा नव
धापुः नेमृजानाइतित सुवघापयलधाश्रेमसुद्दोत त्रितिने
स्पाहा स्थानवेघापयति ।२॥ क्रयानीतिवात्र त्राथेतेक्माजिस्हता स्था यां एव
वाराज स्वापाप्तिलतविमवद त्रयायास्स्यापाव पविशतवनाय वि

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

यजमान [illegible] मा [illegible] यतिक्षत्रसंतो [illegible] राजन्यस्य व
पाणा [illegible] दस्या द्वारस्तु राग [illegible] यतिक्षा मति मज [illegible] नेन
नोप [illegible] स्य वाता [illegible] [illegible] पाणावारुब दादा [illegible]
[illegible] तिस यो दक्षा [illegible] तिःसामो [illegible] तं [illegible]
वितक्षि यंद्वाति येजमान द [illegible] म त्यन्ते नपा [illegible] तत मा [illegible]
चतितासयं तो गं कामयते तु [illegible]
यदं ब्रह्मणेदसाति तं ब्रह्मणे [illegible] न्तमायु [illegible]
नमयं तोगं कामयते तं कुरुता [illegible] तीया [illegible]

नपवई [illegible] यति [illegible] नकन्य [illegible]
[illegible] नकन्या [illegible]
[illegible] प्रजापति [illegible]
[illegible] तदुजा यति तामा [illegible]
[illegible] समा [illegible]
[illegible] यतिस [illegible] वो सोति [illegible]
तव [illegible] पति [illegible] जा यो [illegible]
पो [illegible] जापत [illegible] सो [illegible] तमाय [illegible]
मो [illegible] गर्भ [illegible]

Indira Gandhi National Centre for the Arts

गत्रासुद्ध्योगतदाबानुकेल्ततो [illegible] नत्रुपमा [illegible] अथशीकृच्चपं
स्फिढ्ढीताकेमृता [illegible] नांतिद [illegible] कामायेननाकयत्ति [illegible] थविशावंपीत
मांबाजपती [illegible] वावीखिं [illegible] हसहुत [illegible] यसेवसिजंच [illegible]
तिहुईवुरखुद्दत्तेड्ढ्यति [illegible] पुनदुबा [illegible] पलि [illegible]
यति सर्वस्मुहाला [illegible] पक्षा पथ [illegible] स्थायय [illegible]
संग्रवतराल [illegible] तरतस्वाले [illegible] तसातत [illegible] भाषार्द [illegible]
दृढिकाश्रयंगा [illegible] स्यंति [illegible] वीपथ [illegible]
गृह [illegible] यावाबादायनथजाल [illegible] पणंदायाव [illegible]

सुखेपात्तोनेवितृदेतामृतिंगत्रासप्रया [illegible] रनपुमपातेन
तृदमेत्रि [illegible] क्षेपुपना [illegible] सद्वदायास्युकेतिहनदृश
म [illegible] मेनयतत [illegible] उषपना [illegible] वतिविशा [illegible]
तिविशा [illegible] तुवेतितुिम [illegible] म्हतिमोसुद [illegible]
मसरतोत [illegible] पति [illegible] पतिद्र [illegible]
याठ [illegible] तुरविविना [illegible]
चिषिपिवातोहधिढीनिस [illegible] हणी
सादितित्हेमाधिंडविधि [illegible] नयमनाव [illegible] यवित

Indira Gandhi National Centre for the Arts

(८७)

[illegible] ब्रो मात्तरं॥१८॥ बृहस्पति [illegible]

[illegible] हविना पेत्र [illegible]

नो [illegible] हमेयनाव [illegible]

गुह रु [illegible]

२० वा [illegible] ॥१०॥ [illegible]

[illegible]

वा [illegible] ब्रुवयतीया [illegible]

तेह [illegible] सीनम वत्तोर मा: [illegible]

[illegible] वरी [illegible] नाय [illegible] तस्मो [illegible]

तीमये [illegible] निर [illegible]

७२ [illegible] प्रत्यक्ष [illegible] मा [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] इति [illegible]

[illegible] इति [illegible] नाम [illegible]

[illegible] जेनसे [illegible]

Indira Gandhi National Centre for the Arts

[illegible] कर्हिका।१२७।प्रथमःप्रपाठकः ७। [illegible]

[illegible] तस्यानि ह [illegible]

[illegible]

पुर्येतच्च [illegible]

[illegible]

२०

[illegible]

[illegible] संत्र [illegible] जायेत [illegible] तत्व

[illegible] तामम [illegible] वोयःस्मवतु [illegible] ह्वैत [illegible]

सम्।हितः सूर्यात्पिवतत ए तमेवैतेन रसमुज्जयति।७ अग्रहाः ऊर्जो
क्रतयः। ध्रुवं तो घ्रिया यमतिः।। तेषां विशिष्टियाणो वो हमिषमूर्कं
समयन्नमुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरि
न्द्राय त्वा जुष्टतममिति सादयत्यूर्ग्वै रसो रसमेवैतेनोज्जयति। ८
तान्वा एतान्त्सप्तदश वाजपेयग्रहान्गृह्णाति प्रजापतिं वा एष उज्ज
यति यो वाजपेयेन यजते संवत्सरो वै प्रजापतिः पंचवा ऋतवः सं
वत्सरस्य तत्प्रजापतिमुज्जयति तस्मात्सप्तदश वाजपेयग्रहान्गृह्णाति

ति॥९॥ अथ सप्तदश सोमग्रहान्गृह्णाति । सप्तदश सुराग्रहान्प्रजा
पतेर्वा एते अन्धसी यत्सोमश्च सुरा च ततः सत्यं श्रीर्ज्योतिः सोमो
ऽनृतं पाप्मा तमः सुरैते एवैतदुभे अन्धसी उज्जयति सर्वं वा एष इ
दमुज्जयति यो वाजपेयेन यजते प्रजापतिं ह्युज्जयति सर्वमु
ह्येवेदं प्रजापतिः ॥१०॥ स यत्सप्तदश सोमग्रहान्गृह्णाति सप्तदशो
वै प्रजापतिः प्रजापतिर्यज्ञः स यावानेव यज्ञो यावत्यस्य मात्रा ता
वतैवास्य तत्सत्यं श्रियं ज्योतिरुज्जयति ॥११॥ अथ यत्सप्तदश । ६

सुराग्रहान्गृह्णाति सप्तदशो वै प्रजापतिः प्रजापतिर्यज्ञः स या
वानेव यज्ञो यावत्यस्य मात्रा तावतैवास्य तदनृतं पाप्मानं तम
उज्जयति ॥१२॥ ते उभये चतुस्त्रिंशद्ग्रहाः संपद्यन्ते त्रयस्त्रिं
शद्वै देवाः प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशस्तत्प्रजापतिमुज्जयति ॥१३॥ अ
थ यत्र राजानं क्रीणाति तद्दक्षिणतः प्रतिवेशतः केशवात्पुरुषा
त्सीसेन परिस्रुतं क्रीणाति न वा एष स्त्री न पुमान्यत्केशवः पुरु
षो यदह पुमांस्तेन न स्त्री यदु केशवस्तेनो न पुमान्नेतदयो न हि

Indira Gandhi National Centre for the Arts

रण्यं यच्छीसं तेष सोमो न सुरा यत्परिस्रुतं तस्मात्केशवात्पुरुषं
श्रीसेन परिस्रुतं क्रीणाति ।१४। अग्निष्टोमदुग्धो वा एष सौत्रामणीतिष्ठ
राह्णमेवान्वृप श्वाद्दृमन्यं ने सोमग्रहांश्च सुराग्रहांश्च सह सा
दयामेति तस्मात्सर्वे दुग्धो वा एष सौत्रामणीतिष्ठरो हमेवान्वृपश्वा
दहमन्यं ।१५ अथ यन्नसर्वाया वा रात्रिं वसतीवरीः प्रपादयेति त
दपर्याधाराने ष्टापरिस्रुतं प्रपादयति दक्षिणतः पात्राण्यव
दहरंति दुराहमेव न यज्ञासीना ध्वर्युः सोमग्रहान्गृह्णाति प ७

य लो

श्चाद्दृंगा उत्सीनो नेष्टा सुराग्रहान्सोमग्रहमेवाध्वर्युर्गृह्णाति सु
राग्रहं नेष्टा सोमग्रहमेवाध्वर्युर्गृह्णाति सुराग्रहं नेष्टैवमेव ना
न्यथ्यासंगृह्णीतः ।१६ नप्रांचमन्दमध्वर्युः सोमग्रहमतिहरति
नग्रांचमन्दं नेष्टा सुराग्रहं नेत्पाप्तिश्चतमश्च सं सृजावेति ।१७
उपर्युपर्येवाहमध्वर्युः सोमग्रहं धारयत्यधोधो हं नेष्टा सुराग्र
हं संस्पृशतोत्र्कः समानत्रेण गृह्णामिति नेत्पापमिति न्नवा चेति लो
भ्रुनविदरतो द्विष्टा सो स्थो पुमापाप्मना ह्नमिति नघ्रश्रेषीको

सु ३ स्र

पुंजाद्धि वृद्धे देवमेनं सु घस्मात्पाप्मनो विरदन्तं हास्मिन्नेता वध्य
नेनो न्नवतियावन्नृणस्याग्रेनोसादयन्तः॥१८॥ अथाध्वर्युः हिर
ण्यपात्रेण मधुग्रहं गृहीत्वा तिन्तं मध्ये सोमग्रहाणां सादयन्त्यथा
स्यं गृहीत्वा यूथ्य ऊ वमुाथितां सोमग्रहा नुश्चमे शोनुरवि ओं
वमसे भूयवनीयजु कति ता न्नरुयं यूथमाध्यं दिने सवनेम
ग्रहं च्छवसुराग्रहाणां बोधन्नेतस्मात्॥१९॥ आत्मणं॥२॥ अथायम
ग्निष्टोमस्यालन्तता अग्निर्वा अग्निष्टोमो ग्निष्टोमस्यैवैनेनोरू धार्ये

जानुवृक्तौत्यं आलन्तत ऐन्द्रा ग्नानि कुर्त्का न्युक्तान्याबितेनो
यास्यैंद्रं षोडशिन आलन्तते न्द्रोवै षोडशी षोडशिनमेवैते
नोरूयति॥१॥ सारस्वतं सप्तदशाय सोन्नो यालन्तते तद्देवद
तिरात्रे सतिरात्रे रूपं क्रियते प्रजापतिर्वाएष ऊरूयति यो
वारूपयेन यजतेसंवत्सरो वै प्रजापतिश्छंदेनन्न सारस्वतेन
र त्रिवृद्धरूयतितस्मादेतदनतिरात्रे सतिरात्रे रूपं क्रियते॥ स्त्र
थमरुत्स्य उरूषेत्यः नृशांनृग्निमालन्तते यांवै वशाष्टग्नियं

दिदमस्यां महलिशाष्ट्र लेचा त्राद्यं वतिष्ठितं तेने यं चशा ष्ट्र श्नि
र त्रं वा एव तृजू यतियो घाजापये नयृजाते त्र पस ठं इत्वे नाम
तद्यु घाजापुर्ये ह्नि शावे मरुतो त्रो वहि शं तृजू मुह्य रत्सुजि ज्या
ए वं डाह्वि देन जू षुवाध्यो याजानु वाकेयु छुजू षुवाध्यानु विंदद
पि येर वंकेन मारु च्यो स्यातो डाह्वि दा एवच्च शा प्नियो दिवशां ष्ट्
नि नं विदे दं पियेव कान च्च शाख्या तुा उत स्या श्राद्र तुाय त्र होताम
हें वं यूह मनु शा ठं सतिनु दाध्ये ब्रपयाप्रतार घ्रार घवा इं जस्य ८

निष्क वच्यो यु दो युत्माहं वो घ्यास्याते नि श्च वच्य मे व स्मा त्रं नि श्च
व त्र्यु ठं शस्त्र मिं त्रो व यजमान स्मिं मध्यत एव तद्यजमाने वीर्यं
दधाति तस्माद स्यास्तू त्र वपयाप्रतार घ्रुः ४८ ध्याव दानो नि श्रप
यं तिानु तो र्ह्नो नां कु का मुपस्तीर्य हिर्दिर वद्यति सकृ दनि धारय
ति प्रत्यन व्याव दानो नि च्य थो प कृ ति सकृ सकृ द वद्यति हिरज्
धारयति न प्रत्यन व्यव दानो नि तद्यद र्ह्नो नां हिर्दिर वद्यति ताय धा
कृ स्नान वच्य थ यदेताः प्रचरति तेनादेवी ह्नि श त्रु जू यय च्य था ध्यां नि

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मानुष्यो विश उपहरन्ति तेनो मानुषीं विशमुज्जयति। एतत्तथा
न कुर्यादिति कल्पते वा एष यो यज्ञपथादेत्येति वा एष यज्ञपथाद्य
एवं करोति तस्माद्यथैवैतेषां पञ्चानां वपाभिः प्रचरन्ति तथैवैत
स्यो वपया प्रचरेत् पुरोडाशेनावदानानि श्रपयन्ति न मानुष्यो विश उ
पहरन्ति ६ अथ सप्तदश प्राजापत्यान्पशूनालभते ते वै सर्वे तूप
रा भवन्ति सर्वे श्यामाः सर्वे मुष्कराः प्रजापतिं वा एष उज्जयति यो
वाजपेयेन यजते प्रजापतिः पशवो वाज्यन्तेन प्रजापतिमुज्जय

ति सोमो वै प्रजापतिः पशुर्वै प्रत्यक्षं सोमस्तत्प्रत्यक्षं प्रजा
पतिमुज्जयति सप्तदश भवन्ति सप्तदशो वै प्रजापतिस्तत्प्रजाप
तिमुज्जयति ७ ते वै सर्वे तूपरा भवन्ति पुरुषो वै प्रजापतेर्ने
दिष्ठं सोऽयं तूपरोऽविषाणस्तूपरो वा अविषाणः प्रजापतिः प्रा
जापत्या एते तस्मात्सर्वे तूपरा भवन्ति ८ सर्वे श्यामा भवन्ति द्वे वै श्या
मस्य रूपे शुक्लं चैव लोम कृष्णं च द्वन्द्वं वै मिथुनं प्रजननं प्रज
ननं प्रजापतिः प्राजापत्या एते तस्मात्सर्वे श्यामा भवन्ति ९ सर्वे

मुष्कराः प्रजननं वि मुष्करः प्रजननं प्रजापतिः प्राजापत्याए तत
स्मान्मुष्करास्तद्वं निकाविदाएव७ं सम्भृताः पशवो यच्चैव७ं सम्भृ
ता न विंदद्दपि कतिपयाए विव७ं सम्भृताः स्फुः सर्वमुत्त्वेवेदं प्र
जापतिः १० तद्धि कोधाच उतन्मम मा तत्तां तयदि वि प्रजापतेः पर
मस्विद्याग वत देत द्धा चमुत्र यामह इति तदेतत्सदुतथानुक्रयस्मि
वैवाहदं प्रजापतिर्योदिमल्लोकाय दिदंकिंच सायदे तेमुल्लोके
मुद्धाम्बुदतितघाचभुजायतितस्मा तुतन्ना क्रियन्तो ११ तधामा हन्ता

यत्रामित्रावरुणोद्यामदेय मनुशंसतितादधां वपात्तिः प्रचरेयुः
प्रजननं विद्यामदेयं प्रजननं प्रजापतिः प्राजापत्याए ततस्मादधा
मत्रवपात्तिः प्रचरेयुः १२ आथश्रा अनुयाजान्तवेतो अग्न्युढरुक्ना
वथ्येषां ७ं द्वविर्भिः प्रचरंति सात्त्वोत्वो वित्रजापतिस्त्विदं तत एवितत्प्र
जापतिमुजायय्यथयत्तरा प्रचारद्यथायमध्यान्न मध्यंन्यातुगयास
कुतन्यान्छवंतत्तस्मादधामन्ध विर्भिः प्रचरंति १७ तदुतथानुक्रयं
तदकुलतिवाएषायायज्ञपथादेयेतिवाएषयज्ञपथाश्यएवंकरोति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

प्रश्नना १

तस्माद्युत्रिवृतरथाँश्रपात्तिः प्रचरंतितद्वावेतेषांप्रपात्तिः प्रचरस्तु
यत्रिवृतरथांप्रश्नाः३ऽरुविलिः प्रचरंतितद्वितुषा३ऽरुविभाज्य
रस्तुरकान्तवाभ्याजवियेकायाज्योकदिवयाऽश्रजापतयइत्य
पा३ऽस्पृश्याच्छागानां३ऽरुविषान्तबुदीतिप्रजापतयइत्येवोपा३ऽ
स्पृश्याच्छागानां३ऽरुतिःप्रस्थितंप्राश्नंतिब्रुमहन्तेजास्तोतो१८ब्राह्म
णं३तंविभाध्यंदिनंसवनंतितिविंचंतिमाध्यंदिनंसवनआजिंभ
वंत्ययभवेप्रजापतिर्यएषयज्ञस्तायतेयस्मादिमाः प्रजाता १२

एतान्वाघ्नतस्तुनुप्रजायंतेतन्मध्यतएवैतत्प्रजापतिप्रजायते
गृहीतमाहेंद्रोएषवाइंद्रस्यनिष्केवल्योग्रहोयन्माहेंद्रोग्रहस्थे
ऋ तंनिष्केवल्यमेवास्मैतंनिष्केवल्य३ऽशस्त्रमिंद्राविंयजमानस्य
देन३ऽस्वएवायतनेतितिपिंवतितस्मादगृहीतमाहेंद्रात्स्तुपर
थमुपाविहरंतींद्रस्याब्रजोसीतिब्रजोवीरथइंद्रोविंयजमान
स्तस्मादाहेंद्रस्याब्रजोसीतिवाजसाइतिवाजसादिरथस्तपांवा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

(८)

जꣳ स दिव्यन्नं वै वाजस्तु याय मन्न मुजायति इत्येवैतदाह ॥३॥ तेनं
गृहीतमंत विद्यात्प्रवर्त्तयति। वाजस्येनु प्रसव मातरं महीमित्य
न्नं वै वाजोन्नस्येनु प्रसव मातरं महीमित्येवैतदाह। दितिं ना
म वचसा करामहे इतीयं वै पृथिव्यदितिस्तस्मा दाहादितिं नाम
वचसा करामहे इति यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेशेत्यस्यांꣳ
हीदꣳ सर्वं भुवनमाविष्टं तस्यां नो देवः सविता धर्म साविषदि ॥

नौ... अ...२
नाय प्रत्य २

ति तस्यां नो देवः सविता यजमानꣳ सुवता मित्येवैतदाह ॥५॥ अथा
श्वानञ्जिस्कन्दतीति स्नपनायात्यवनीयमानां स्नपिता त्योदानीता
न ज्याद्वा अग्रेश्वः संबभूव सोग्नुः संभवन्न सर्वः सम भवद्सवीदि
विसम्भवत्तस्मान्न सर्वैः पद्भिः प्रतितिष्ठत्येकैकमेव पादमुदृह्य
तिष्ठति तथ देवा अश्वात्रा स्कन्दीयत तैतेनैवैनमेतत्समर्धयति कृत्स्नं
करोति तस्मादश्वानञ्जिस्कन्दतीति स्नपनायात्यवनीयमानां स्नपि
ता त्योदानीतानूप सोस्कन्दतीत्यप्सं तर मृतमप्सु लघजं भयामृतत्र

शस्त्रिस्त्रुश्चात्तुवनद्या जिनहृत्यनेनापिदोवीरापायावकर्मिःपूरन्तिः
कऊन्माद्वाजसास्त्रेनायं वाज ७ ।सदिव्यन्नं विवाजस्त्रेनाय मन्त्रमुज्जा
य विर्यवितदाह ॥ ६ ॥ अथरथंयुनक्ति सुदक्षिणायुग्युमेवायुयुनक्ति
सयाऽऽयुग्यं वाऽअस्यमात्तु पृथिवं देवत्रा ७ सयुनक्ति वातो वा मनो
वेतिन वैवातात्किंचनाशीयोऽस्ति न मनसः किंचनाशीयोऽस्तितस्मा
दाह वातो वा मनो वेति गंधर्वाः सप्तविंशतिः ते अग्रेश्वमयुंजंस्ते
निंनं पवाह्रिवा अग्रेश्वं युयुजुः सा यंग्रेश्वमयुंजास्त्वाऽयुंजं वैयोह १८

तदाह ले अस्मिन्जवमादधुरितिनायेस्मिन्जवमादधुस्तैवुयिजवमा
दधत्विर्योवितदाह ॥ ८ ॥ अथसव्यायुग्यं युनक्ति वाता रंहा नवधाजि
न्युज्यमानइति ह्यातज वाजवद्वाजिन्युज्यमानइत्यवितदाहेंद्रस्ये
व दक्षिणः श्रियेधीनियथेंद्रस्य दक्षिणः श्रियेवं युजमानस्य श्रियेधी
त्येवितदाह युंजंत्वा मरुतो विश्ववेदस इति युंजंतु त्वा देवा इत्येवे
तदाह तेत्रग्रापस्सुजवं दधात्विति नात्र तिरोहितमिवास्त्यथ दक्षिणा
प्रष्टिं युनक्ति सव्यां प्रष्टिं वा अयमान्त्राधायेनं देवत्रा ९ स युनक्ति

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

जावायुस्सिवाजिन्निंद्रितास्यास्तः स्थालपुरीलोऽनुचरञ्चानडुतिंऊ
र्वायास्सवाजिन्नुथयुत्रापनिंदितास्वननरूमं यज्ञं प्रजापतिस्सुज्ञायि
च्युवितुदारुतुननोन्नाजिव्रुलवान्नुलनवाजजिन्नुत्वसमानचपा
रयिस्सुरियन्नंधिवाजान्नजिन्ननएथ्यस्मिंश्यानायज्ञदेवसमेन्द्रमं
यज्ञं प्रजापतिस्सुज्ञायच्युवितुदादो १० तवा एतएवत्रायास्सुक्तास्तवंति
त्रिवद्धिदेवानां तद्धिदेवत्राधिप्रच्छियुगएदवज्ज्यार्थ्यीक्वतिमान्नुषा
दिसतंयुत्रदास्यन्नवतितद्वर्थमुपस्सुज्ञदादातितस्मादपालरस्मे ११

स्यज्ञएतएवत्रायास्सुक्तास्तवंति त्रिहद्धिदेवानां तद्धिदेवत्राधिप्रच्छित्सु
गरवृहस्पत्यर्थ्यीक्वतिमान्नुषादिसतंयुत्रदास्यन्नवतितुज्ञउथमुपस्सु
ज्यदद्यातिः ११ अथबार्हस्पत्यंचरुं नैवारं सप्तदश शरावं निर्वपति
अन्नं वा एषउज्जयति यो वाजपेयेन यजते तेन प्रयच्छविनामेतद्यु
वाजपेयं तद्यदवितदन्नमुद्जेषीतुदिवास्मा एतत्करोति १२ अथ
यबार्हस्पत्यो भवति बृहस्पतिः स्वितमग्र उदजयत्तस्माबार्हस्पत्यो
स्तवति १२ अथयन्नैवारो भवति ब्रह्म वै बृहस्पतिरेतानि ब्रह्मणा

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

पश्वां लयन्नीवारान्त्रुस्याग्नेना राजन्वति सप्तदश शरावा भवन्ति स
प्तदशो वै प्रजापतिः प्रजापतिमुज्जयति १४ तमश्वानवघ्रापयति
वाजिन इति वाजिनो ह्यश्वास्तस्मादश्वा वाजिन इति वाजजित इत्यन्नं
वै वाजोऽन्नजित इत्येवैतदाह वाजं ससृवांस इत्याजिं हि ससृवांसं
भवन्ति बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रतेतीन्द्रस्य ह्येष भागो भवति
तस्मादिन्द्रस्य भागमवजिघ्रतेति तद्यदश्वानवघ्रापयत्यस्मि
ञ्जयानीति तस्मादश्वानवघ्रापयति १५ ब्राह्मणं ४ तद्यदाजिं धा १६

वंति इममेवैतेन लोकमुज्जयति यद्ब्रह्मा रथवाक्साम गाय
ति नाभिदघ्नमुद्धिते अन्तरिक्षलोकमेवैतेनाजयति यद्यूपꣳरो
हति देवलोकमेवैतेनाजयति तस्माद्वा एतत्त्रयं क्रियते १ स ब्रह्मा
रथचक्रमधिरोहति नाभिदघ्न उद्धिते देवस्याहꣳ सवितुः सत्य
सवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकꣳ रुहेयमिति यदि ब्राह्मणो यजते
बृहस्पतिर्ब्रह्म हि ब्राह्मणः २ अथ यदि राजन्यो यजते देव
स्याहꣳ सवितुः सत्यसव इन्द्रस्योत्तमं नाकꣳ रुहेयमिति

Indira Gandhi National Centre for the Arts

क्षत्रꣳ वै इन्द्रः क्षत्रꣳ राजन्यः ।३ त्रिः सामाभिगायति त्रिरभिगीयावरोहति

देवस्याहꣳ सवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहमिति

यदि ब्राह्मणो यजते ब्रह्म हि बृहस्पतिर्ब्रह्म हि ब्राह्मणः ।४ अथ यदि रा-

जन्यो यजते देवस्याहꣳ सवितुः सवे सत्यप्रसवस इन्द्रस्योत्तमं नाक-

मरुहमिति क्षत्रꣳ वै इन्द्रः क्षत्रꣳ राजन्यः ।५ अथ सप्तदश दुन्दुभीननुवे-

न्यं दिं निघ्नन्ति प्रतीचीराग्नीध्रात्प्रजापतिं वा एष उज्जयति यो वाज-

पेयेन यजते प्रजापतिरेष वाक् परमा वाग्या सप्तदशानां दुन्दु-

भीनां परमामेवैतद्वाचं परमं प्रजापतिमुज्जयति [illegible] शत्तवं ति

स ह दशो वै प्रजापतिः स प्रजापतिमुज्जयति ।६ अथैतेषां दुन्दुभी-

नामेकं यजुषाहन्ति तत्सर्वे यजुषाहता भवन्ति ।७ स आहन्ति बृहस्प-

ते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत बृहस्पतिं वाजं जापयतेति यदि

ब्राह्मणो यजते बृहस्पतिर्वै ब्रह्म ब्रह्म हि ब्राह्मणः ।८ अथ यदि

राजन्यो यजत इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयते-

ति क्षत्रꣳ वै इन्द्रः क्षत्रꣳ राजन्यः ।९ अथैतेषु वाजिष्वश्वेषु पुनरा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

 ग्र०सं०आ०ई०

स्त्रात स्वेते मांडूकजी नामकं रात्रु सोमावदर लि तस्स वे रात्रु बोपावसूनाम
वं लि०१० सुनपावदर लि एबावःसामस्या संवागम्हं युयाल्ह सातिं कान्मनी
जप तां जां जापत हृदस्यातिं वाजांवनसातसा ह्लैसूध्यमितियं दि ब्रोम्सणा
यजातें ब्रूस्ल दिह्रदस्पातिं ब्रैस्ल दि ब्रास्मणा ॥११॥ अथ यदि राजन्यो यजात
एषावःसामस्या संवागम्हं य यें देवाज मर्जां जपतां जां जपतें दे वाजं वून
सातयां ह्लैत्रचाधमितिं कनं ॐ ह्लीं दिं हन ॐ राजन्यः ॥१२॥ अथ जेघंता
त्रागजन्यंतदेवस्तातुरसमत्रया धान्मावे यतिया वां यायेकस्वयाधस्त्रावं १६

आ ६

मूसलु र्वैच्यो म रुपैव्योरयो लैके लैकेलो करु ष्ठि

लेना दृष्टिलै म नु आन्निचय लोके प्रांत रि क्षे

लेन रिहे ना ख्यादृष्टि रिवितेर चलतेरयो सुर

रुपैत्स्यो नमः ॥ ० ॥ म८ इति नमः ॥ ॥ व्या

रवव ॥ ल लेकानुच्यानाले स्रा आनुच्यान लोथे

यानु यानोनामितियार नानाम्र लोम

Indira Gandhi National Centre for the Arts

वा॥ छ नु स्यतीक॥ छन स्पनी [illegible] ॥ अन्विस्यनु॥
बेलां॥ नावदेहु॥ अवदेहुशोरतेः॥ शोरतेहु॥ रवि
[illegible] देनां॥ सैविना॥ नमा॥ अनी॥ नेचतेना॥ अमी॥
[illegible] नी॥ रोनुने हि[illegible]॥ रिकेसे॥ केवी॥ लोरद
[illegible]॥ [illegible]॥ सदु॥ [illegible] विनदे॥ रविन छिनेर विनु॥
केवा॥ रदु॥ नु॥ नु [illegible]॥ नु विवयम॥ नद

कुअहसंख्या २०२०८

Indira Gandhi National
Centre for the Arts